

A GĀN DJŌ A PŌJL NA SĒB KŪ A KORINTI NIBĒ

I Maa Pōol a Nāanmīn na bōol a wō bōfo pō ūka n ɪ a Yesu Kırısıto nıtōnāa nı a sı yeβe Sosetenesı,

II le sēere a gān nyā koro a yın na puoro a Nāanmīn be a Korinti tēe pō. A yın na oo be a Yesu Kırısıto 'yōō na yı ɪ a wō nı chechesı lōon a bala na be jie jaa na bōolo a sı Soro Yesu Kırısıto yuor na ɪ a sın nı a ba jaa Soro.

III Wāefo nı nyā'maar na yı a sı Sāa Nāanmīn nı a sı Soro Yesu Kırısıto sē a be a yı sē.

IV N ma puor Nāanmīn yāan kō yı bojūu wō wāe yı naa tu a Yesu Kırısıto 'yōō.

V A wō jūu le yı le yelee a jaa pō, a yı 'yerbie nı a yı bōōfo a jaa pō,

VI bojūu a Kırısıto dāasıe sın dı, yı soon de.

VII A le jūu, yaa faa a Nāanmīn sıe kōfo āsoo jaa ε, na yı pāa mōō nıbir chele a le a sı Soro Yesu Kırısıto na le lieb wa.

VIII Wōn 'yōō yın ākpāen tı tān a baaraa, ka yı kō tara chefo ε, tı tān a sı Soro Yesu Kırısıto waa bıbir.

IX A Nāanmīn nyā na bōol yı wa lōon a wō Bie Yesu Kırısıto na ɪ a sı Soro ın yelmāe soo.

X N yeer, n den a sı Soro Yesu Kırısıto yuor naa sooro nı yı ūka yı jaa yı ta nma dēdē ka ootaa be a yı pō ε, a le na vē naa ka yı pāa tara nebō'yen nı tıer bō'yen.

XI N yeer, nibe bamune na yi a Kuloe yir wa man ku ma ɩka nechure ben a yi chara po.

XII A le par le ɩka, a yi āsɔɔ jaa ma 'yer ɩka, Pɔɔl le maa turo, ka āsɔɔ mi 'yer, Apolosɩ le maa turo, ka a āsɔɔ mi 'yer, Sɩfasɩ le n turo, ka a āsɔɔ mi 'yer ɩka, Kɩrisɩto le n turo.

XIII A Kɩrisɩto ŋman dēdēme bu? Pɔɔl le ba kpa a daa ju bu? Bu Pɔɔl yuor le yi son a Nāanmɩn kɔɔ?

XIV N pɔɔ pel naa un ba so a yi āsɔɔ jaa Nāanmɩn kɔɔ ε, ka ala ba ɩ Kɩrisɩpusɩ ni Gayus tɛε ba le ε,

XV ka nɩre jaa kɔ tɔɔ 'yer ɩka maa yuor le n son yi a Nāanmɩn kɔɔ ε.

XVI Ōɔ, n mi dɔɔ so a Sɩtefanas ni a wɔ yir dēme ba jaa a Nāanmɩn kɔɔ. A anyā puor n ba tier nɩre jaa un le so a Nāanmɩn kɔɔ ε.

XVII Bojūu Yesu Kɩrisɩto ba tɔ ma ɩka n ti suoro nibe Nāanmɩn kɔɔ ε, tiche n ti mɔɔl a 'yer nɔɔ na ba ɩ nɩsaal yē 'yer ε. Ka a Kɩrisɩto kūu won kpi a daa taa ɩ pɔɔ ε.

XVIII Bojūu a daa 'yer un dābol 'yer ku a bala na were, tiche a un Nāanmɩn kpɛɔ ku a sɩn bala na nyε a faafɔ.

XIX Bojūu a seb a Nāanmɩn gān pɔ ɩka, “In sɔɔ naa a yē dēme yē bar, naa bɔbur a bɔɔfo dēme bɔɔfo bar.” *(Isaiya 29:14)*

XX Nyɩne le a yē dēme be? Nyɩne le a bɔɔfo sɔɔ be? Nyɩne le chibe dēme mi be a dɩna? A ba ɩ Nāanmɩn lɩeb a wer nyā yē a wɔ ɩ jɔl ε?

XXI Bojūu a Nāanmɩn yē ku vē ka a wer de a wɔ yē bɔɔn wɔ ε, Nāanmɩn pɔɔ pel naa ni a jɔl

mool ban mool ka a na faa a bala na soɔ de.

XXII A Juu nibe ma buoro naa ne'maa yele, ka a bala na ba ɪ a Juu nibe ε, mi buoro yẽ.

XXIII Tiche sin mool naa Yesu Kirisito ban kpa a daa ju, ka a ɪ gber bārfu ku a Juu nibe ti mi ɪ jol yele ku a bala na ba ɪ a Juu nibe ε.

XXIV Tiche a bala a Nāanmɩn na lɔɔ buol a Juu nibe ni a bala na ba ɪ a Juu nibe ε, Kirisito le ɪ a Nāanmɩn kpẽɔ ni a Nāanmɩn yẽ.

XXV Bojũu Nāanmɩn jolõ in yẽ gar a nire yẽ, ka a Nāanmɩn balfu tara kpẽɔ gar a nire kpẽɔ.

XXVI N yeer, yi tier a le yin dɔɔ be ti a Nāanmɩn wa buol yi, nisaal kaafu po, a yi yoo ba dɔɔ ɪ yẽ dẽme ε, a yi yoo ba dɔɔ ɪ yuor dẽme ε, yaa ɪ nāmune bibiir ε.

XXVII Tiche Nāanmɩn ir naa a wer nyã jol bon 'yõɔn a yẽ dẽme vã, Nāanmɩn le ir naa a wer nyã bõbalaa na wɔ 'yõɔn a kpãen dẽme vã.

XXVIII Nāanmɩn ma ir naa a wer bon ba 'yõɔnaa, a ala a nibe na kaara poro, ni a nibe bala gba nire jaa na ba 'yõɔnõ ε, wɔ ɪ naa nitõ ka a bon 'lo a wer na 'yõɔnõ ka wɔ ɪ poro,

XXIX ka nire jaa taa buoro yuor a wɔ niem ε.

XXX A wɔ jũu le yi be a Yesu Kirisito 'yõɔ, 'lo le ɪ a yẽ yi a Nāanmɩn sẽ ku si, na wɔ ɪ a si torfu ni cheche ni a faafu.

XXXI A le jũu, nitãa le an seb a Nāanmɩn gãn po, “Vẽ ka a 'lo na buoro yuor, wɔ buoro a yuor a si Soro 'yõɔ.”

(Jeremiya 9:24)

II

I N yeer, in dɔɔ wa a yi sã, n ba waan nebõɔn bu yẽ 'yer naa wa man a Nāanmɩn dāasie ku yi

ε.
 II Bojũu a le un dõo be a ye sê, n ba le bõo bon jaa pɔɔ a Yesu Kirisito ban kpa a daa ju ε.

III Balfɔ, dābāe ni mīifo le n dõo ben a yi sê.

IV A n 'yer ni a n moolfo ba i yê 'yergie ε, tiche a i naa a Nāanmɔn Sɪε kpẽo wiilfo le,

V ka a yi soofɔ taa diel a nɪre yê ε, tiche a diel a Nāanmɔn kpẽo.

VI Faa nyε, sɔn ma 'yer a sɪ 'yer ni yê kɔ a bala na nõo a Nāanmɔn sɔr pɔɔ, a ba i a wer nyā bu a kpāen dēme yê na wa i pɔɔɔ daar kõo ε.

VII Kai, sɔn 'yere naa a Nāanmɔn yê soɔlaa, a yê 'lo na dõo soɔl a Nāanmɔn na kaa ir a sɪ daar kõo tɪr jũu sere na wɔ wa maal a wer.

VIII A wer nyā kpāen dēme ba dõo bõo a par ε, ala i bala ta bõo ba kã naa kpa a tɪr Soro a daa ju ε.

IX Tiche a le an seb a Nāanmɔn gān pɔ ika, “Nɪbir jaa ba nyε ε, toor jaa ba wõ ε, tɪr jaa mɪ ba bõon a ala a Nāanmɔn na choɔr kɔ a bala na nõ wɔ ε.”

(Isaiya 64:4)

X Tiche anyāna le a Nāanmɔn Sɪε wiil kɔ sɪ, Nāanmɔn Sɪε ma bɪer naa a yelsɪ a jaa, na wɔ gba ma bõo a ala na be a Nāanmɔn pɔom.

XI Nɪbuor le bõo le na be a wɔ tɔ soɔ tɪer pɔɔ, ka a nɪre 'lo māe ba le ε? A le mɪ le nɪre ba bõo le na be a Nāanmɔn tɪer pɔɔ ε, ka a Nāanmɔn māe Sɪε ba le ε.

XII A ba i a wer nyā sɪε le sɪ tara ε, tiche a Sɪε 'lo na yi a Nāanmɔn sê a sɪ de bõon a ala a Nāanmɔn na kɔ sɪ a pɔɔɔ.

XIII A anyāna le sɪ 'yere, a ba i nɪre 'yergie sɔn jān ε, tiche 'yergie ala sɔn jān a Nāanmɔn Sɪε

sẽ na si wile ni a Nãanmɪn Siε yelmãε ni a Siε 'yerbie.

XIV Nɪrε 'lo jaa na ba tara a Nãanmɪn Siε ε, maa sɔɔ a ala na yi a Nãanmɪn Siε sẽ ε, bojũu a ɪn dābol yele kɔ wɔ a wɔ maa bõɔ a par ε, bojũu nɪrε na tõɔn bõɔ ala ɪ wɔ tara naa Nãanmɪn Siε.

XV A nɪrε 'lo na tara a Nãanmɪn Siε ma vɪer naa a yele a jaa kaa, tɪche nɪrε 'lo na ba tara a Nãanmɪn Siε ε, wɔ kõ bõɔ a nɪrε 'lo na tara a Nãanmɪn Siε tɪer ε.

XVI Bojũu a seb a Nãanmɪn gān pɔ ɪka, “An le bõɔ a si Soro tɪer, na wɔn kpāa wɔ?” *(Isaiya 40:13)* Tɪche sɪn le tara a Yesu Kɪrɪsɪto tɪer.

III

I N yεεr, n kõ tõɔ 'yerε ni yi fɪka nɪbe na tara a Nãanmɪn Siε ε, tɪche n 'yerε ni yi naa fɪka a wer nɪbe na yi ɪ bibiir a Kɪrɪsɪto sɔr pɔ.

II Bɪrkõɔ tεε le n kɔ yi a ba ɪ saa yɪn ba ta na tõɔ di ε. Sɪrε jaa le yi chεnε ba ta ε.

III Yɪ chεnε na ɪrε fɪka nɪbe na ba bõɔ Nãanmɪn ε, bojũu nyuur ni nεchɪrε chεnε na be a yi pɔ, yaa chεnε ɪ a wer nɪbe ε? Na yi maala a le ban maala ε?

IV A yi āsɔɔ na ma 'yer, maa turo na Pɔɔl, ka a āsɔɔ mɪ 'yer ɪka, maa turo na Apolosɪ. Yaa chεnε ɪrε fɪka nɪbe na ba bõɔ Nãanmɪn ε?

V A anyāna a jaa pɔ, Pɔɔl ni a Apolosɪ, bo ba ɪ? Tõtõnbɔ le sɪn ɪ a yi tu a be wa sɔɔ de ka a si Soro kɔ āsɔɔ jaa ni wɔ tõmõ.

VI Maa le bɔr ka a Apolosɪ mɪ chɔr a kõɔ, tɪche Nãanmɪn le so an nõɔ.

VII Le a 'lo na bɔr, ni a 'lo na chɔr a kɔɔ, ba ɪ bon jaa ε, tiche a Nāanmɪn 'lo tɛɛ na vɛ ka a bonɪ a jaa nɔɔ.

VIII A nɪrɛ 'lo na bɔr ni a nɪrɛ 'lo na chɔr a kɔɔ ba jaa tara na tɪɛr bɔ'yen ka a āsɔɔ jaa na nyɛ a lɛ won tɔ sāyar.

IX Bojūu, sɪn ɪ naa Nāanmɪn tɔtɔtaaba, yɪn mɪ lɛ ɪ a Nāanmɪn puo, a Nāanmɪn yir won mɪɛɛ.

X A wāɛfɔ a Nāanmɪn na kɔ ma lɛ so ka n kpar a dachin par kparaa nɪtāa bɔɔ mɪɛɛ, ka a bamɪne mɪ mɪɛɛ dɔɔɔ. Tiche āsɔɔ jaa wɔ bɔɔ kaara a lɛ won mɪɛɛ dɔɔɔ.

XI A yeke lɛ ɪka, nɪrɛ jaa kɔ lɛ tɔɔ kpar a dachin par kpar yuo lɛ pɔɔ a 'lo na be be ε, 'lo lɛ ɪ a Yesu Kɪrɪsɪto.

XII Ala ɪ nɪrɛ den selma, kpāna, kɔsɪr kpāen, daar, mɔɔr bu kakɪɛ,

XIII nɪrɛ jaa na nyɛ naa a wɔ tɔmɔ, bojūu a bɪbir 'lɔnɔ a jaa na gān chāa pɔ. Būu lɛ na vuul nɪrɛ jaa tɔmɔ na wɔ beɛr āsɔɔ jaa tɔmɔ kaa.

XIV Ala ɪ a lɛ won mɛ dɔɔl ba sɔɔ ε, won nyen a wɔ sāyar.

XV Ala ɪ a wa di naa a nɪnyɪnɛ kɔ nyɛ bon jaa ε, won nyen faafɔ, tiche won kaara naa fɪka nɪrɛ būu na vuul.

XVI Yaa bɔɔ ɪka yɪn māɛ lɛ a Nāanmɪn puorfɔ yir ka a wɔ Sɪɛ kpɪɛɛ a yɪ 'yɔɔ ε?

XVII Ala ɪ āsɔɔ jaa wa sɔɔ naa a Nāanmɪn puorfɔ yir nyā, Nāanmɪn na sɔɔ naa a nɪnyɪnɛ, bojūu a Nāanmɪn puorfɔ yir ɪn cheche. Yɪn māɛ lɛ a puorfɔ yir nyā.

XVIII Yɪ ta beɛ a yɪ māɛ ε. Ala ɪ a yɪ āsɔɔ tɪɛr naa ɪka wɔ ɪ naa yɛ sɔɔ a wɛr nyā pɔ, wɔ lɛb ɪ

“Jol” na wo pãa tõo lheb yẽ soo.

XIX Bojũu a wer nyã yẽ i naa jol yele a Nãanmın niem, nitãa le an seb a Nãanmın gãn pɔ, “Wo ma nyoo naa a yẽ soo a wo yẽ yele pɔ.” (*Job 5:13*)

XX A le seb go, “A Soro bõo naa a yẽ dẽme tier ka a i pɔɔ.” (*Yiel Gãn 94:11*)

XXI A le jũu, nıre wo ta le 'mooɔɔ a wo mãe ni nıre yele ε! Yin le so a bonɔ a jaa,

XXII ka maa Pɔol le bu, Apolosı le bu, Sıfası le bu, a wer le bu, nyevor le bu, kũu le bu, dina le bu, ka daar kõo le, yin le so a jaa.

XXIII A Yesu Kırısto mı so yi, ka Nãanmın mı so a Yesu Kırısto.

IV

I A le jũu, yi ma kaa sı a sı i a Yesu Kırısto tõtõnbɔ a Nãanmın na de a wo yelsɔolɔsı 'yõo a sı nuur pɔ.

II Põpãanyã, a le na gã le ıka a bala ban de bon 'yõo a ba nuur pɔ, ba tara yelmãe.

III A ba bã ma ε, ala i ka yin le bu a wer nıre le tɔɔɔ a n 'yer sire jaa a maa mãe kõ tɔɔɔ a n 'yer ε.

IV N ba tier yele jaa in i bɔɔr ε, tıche a ba wiil ıka n ba tara yele ε. A sı Soro le na tɔɔɔ a n 'yer.

V A le jũu, yi ta de nie tɔɔɔ a 'yer ka a bıbir ba ta ε. Yi chele ka a sı Soro wa. 'Lɔ le na yin yele a jaa na sɔol a libe pɔ, chãa pɔ, na wo mu wiil a ala na sɔol a nıbe tier pɔ. A bıbir 'lõnõ le ãsoo jaa na nye a wo pɛefɔ a Nãanmın sã.

VI Põpãanyã, n yeer, a yin jũu le n de a yele anyãna naa man a maa ni a Apolosı, ka yin jãn a par yi a sı sã a le ban 'yer ıka, “Taa ıre wa chen

po a le ban seb ε.” Ka a yi ãsoo jaa taa pãa 'yõõnõ nibe gara taa ε.

VII Ana le maal yi a yi be yi yõ gar nire jaa? Bo yi tara, ka a ba i Nãanmɪn le kɔ yi ε? Ala i a Nãanmɪn le kɔ yi, nmɪne a i a yi bɔɔɔɔ yuor fika yaa i le ε?

VIII Yi ben tara bon jaa yin bɔɔɔɔ! Na yi be i taraa dẽme! Yi ben lieb nãmɪne ka sɪn ba i ε! Maa bofɔ le fika yi ta i a nãmɪne sire jaa, ka a si mi ta pɔɔ yi i a nãmɪne.

IX Bojũu maa sẽ, a kaara naa fika a Nãanmɪn den a sɪn na i a nitõnsɪ a si pii a niyɔɔ puor, a ban kɔ si chãa pɔ. Ka a si i bõmanãa kɔ a wer ni a malakasɪ ni a nibe ba jaa.

X Sɪn in jolo a Yesu Kɪrisito jũu tiche ka a yin i yẽn dẽme a wɔ pɔ. Sɪn in nibaalsɪ tiche ka a yin i kpãen dẽme. Ba 'yõõnõ yi naa ti kperε sɪn.

XI Wa tãn dɪna gba, kõ ni kõnyũur le si ma chiine, ka a si bõsursɪ chɪer chɪer ka ba pɔɔɔɔ si, saa tara yir kpiere ε.

XII Tõ kpãen le si ma tõn a si mãe nuur, bala wa tɔ si, si ma 'yer nevɪla 'yõõ ba, bala soo gere si, ti si ma tara na kãnyir.

XIII Bala wa sõõnõ a si yuor, si maa 'yer tuo ε, wa tãn dɪna, baa bɔɔlo si bon jaa ε, ka a si i a wer wɔ jaa tãpuor ju soor.

XIV N ba seere a anyãna ika n su yi vã ε, tiche ka n kpãa yi maa mãe bi'yõõnsɪ kaar.

XV Yin gba tara nibe turo pie (10,000) na kaara yi a Yesu 'yõõ, ti yaa tara sãamɪne yɔɔ ε, maa na wa mool a Yesu Kɪrisito 'yer nõo kɔ yi le i a yi sãa.

XVI Ala le so ka n pãa sɔɔɔ yɪ ɪka yɪ turo a le un turo.

XVII A anyãna jũu mɪ le so ka n tɔnɔ̃ a Timoti na ɪ a n bie un nɔ̃, wɔ tara na yelmãe a sɪ Soro pɔ. Wɔn ti jɛɔ yɪ naa a le a n befɔ na be a Yesu Kɪrɪstɔ pɔ, na n mɪ wile nɪ a pupuorbiir gbulsɪ a jiir a jaa.

XVIII A yɪ bamune chɪere nɪ nyãa ure fɪka n kɔ le wa be go e.

XIX Tɪche a kɔ le kor e, ala ɪ a sɪ Soro sɔɔ naa, un wan a yɪ sɛ̃, naa ti kaa a ba ɪ a bala na chɪere a nyãa 'yerɛ tɛe e, tɪche ka n ti kaa a kpɛɔ buor ban tara.

XX Bojũu Nãanmɪn nãalɔ̃u yele ba ɪ nɛe 'yer e, tɪche wɔ un kpɛɔ.

XXI Buor sɔɔ le yɪ bɔɔɔ? Maa wa tɪre, n tɪn kpaara bu nɔ̃fɔ nɪ jomm sɪe?

V

I Ba wa man kɔ ma sɪre jaa ɪka sɛ̃sɛ̃yele ben a yɪ pɔ, a le gba na ba ure a bala na ba puoro pɔ e. Bie na na gãn a wɔ sãa pɔɔ.

II Tɪ a yɪ chene bɔɔɔ yuor, vã kɔ naa nyɔɔ yɪ ka yɪ dii a nɪre nyãna na maal a nitɔ̃ bar a yɪ pɔ e?

III A maa mãe gba na ba be a yɪ sɛ̃ e, tɪche a maa tɪer wɔ jaa ben a yɪ sɛ̃, naa gba tɔɔr a daba 'yer fɪka n ben be.

IV Yɪn wa lɔ̃ɔn a sɪ Soro Yesu yuor, a n tɪer mɪ ben a yɪ sɛ̃, ka a sɪ Soro Yesu kpɛɔ mɪ be be,

V yɪ de a daba nyãna 'yɔ̃ɔ Satan nũu pɔ, ka wɔ sɔ̃ɔ a wɔ ãgãn bar, tɪche ka a Nãanmɪn faa a wɔ sɪe a sɪ Soro bɪbir daar.

VI A yi yuor bofo nyã ba tara tǎnǎ ε. Yaa bǎo ɪka a dǎbɪl jaa puor le ma vǎ ka a paanǎo vǎ a yoo ε?

VII Yi kpaar a dǎbɪl koraa bar, ti na yi ɪ paanǎo paalaa na ba tara a dǎbɪl ε. Le le yi kaara sire jaa. Bojũu Kiristito na ɪ a si Gǎl Bar Pɛeraabile lon a si boor.

VIII A le jũu, yi ta ɪ a si dire a Gǎl Bar Difo ni a dǎbɪl koraa ε, a dǎbɪl koraa na ɪ yosǎo ni putuyele, tiche a ɪ a paanǎo na ba tara a dǎbɪl ε. A paanǎo na ɪ cheche ifo ni yelmǎe tarfo.

IX A gǎn 'lo ɪn dǎo seb kɔ yi, n 'yer ɪka yi taa ire wa lǎonǎ ni a sǎsǎnbe ε,

X n ba 'yere a bala na ba puoro na sǎne ε, bu a bogar dǎme, bu a nɪfolo bu a tɪpuorbo ε. Ala ɪ le le, yi kǎ naa yi a ka a wer nyã po.

XI Tiche pǎpǎnyã, n seere na korɔ yi, a le ɪn dǎo buorɔ ɪka yi ɪ ni nyã. Yi taa ire wa lǎonǎ ni a 'lo na buolo, a wɔ mǎe a yi yebe ti na wɔ sǎne, ni bogar soo, na wɔ puoro tibe, ni yosǎonǎ, na wɔ ɪ dǎburo, ni nɪfolo. A nɪre nyãna to soo, yi taa ire wa 'mataa wɔ gba dire ε.

XII N tǎmǎ le ɪka n toorɔ a bala na puoro 'yer, tiche yɪn 'lo yi kpãa a nibe bala yɪn 'mataa puoro ni na tǎnǎ a yelsɪ anyãna.

XIII Nãanmɪn le na toor a bala na ba puoro ε 'yer. “Yi dii a putusoo 'lǎnǎ bar a yi po.” (*Mosesi Gãma Na Tu Anũu 17:7*)

VI

I Ala ɪ a yi ãsoo ni a wɔ to soo wa nyen 'yer, nɪmɪne a ɪ a wɔ na tara a 'yer chiin a 'yer toorbo

bala na ba puoro ε jie, ti bar a Nāanmɪn puorbo jie?

II Yaa bõõ ɪka a Nāanmɪn puorbo le na wa tɔɔr a bala na ba puoro 'yer ε? Ka ala ɪ yɪn le na wa tɔɔr a bala na ba puoro 'yer, ηmɪne a yɪ kõ tõõ maal a yɪ mǎε yelbil ε?

III Yaa bõõ ɪka sɪn le na tɔɔr a malakasɪ gba 'yer ε? Wa 'yerε nɪ a sɪ mǎε yelbil?

IV A le jũu, yɪn wa tara a 'yerbil anyāna taaba, yɪ ma ir a pupuorbo bamɪne gba yẽ na ba tal tɛer ε, ka ba tɔɔr a 'yer.

V N 'yer naa anyāna na 'yõõ yɪ vǎ, a ɪn sɪre ɪka a yɪ pɔ āsɔɔ jaa ba tara yẽ jaa pɔɔr na won maal a wɔ taaba 'yer ε?

VI Tɪche ka a yebe ma tara a yebe chiin a 'yer tɔɔrfɔ jie, a bala na ba ɪ a Yesu turbo sɛ.

VII Sɪre jaa le ɪka yɪ ben maal bɔr, bojũu yɪ ma nyɔɔr taa chiin a 'yer tɔɔrfɔ jie. Bo le so ka yɪ kõ naa sɔɔ ka a nɪbe maal yɪ dɛer ε? Bu sɔɔ ka ba fol yɪ ε?

VIII Tɪche a yɪn mǎε folɔ nɪ taa na yɪ maala taa dɛbe, na yɪ maala a anyāna kɔɔ a yɪ yeer.

IX Yaa bõõ ɪka a putudɛme kõ kpe be a Nāanmɪn nǎalõɔ pɔ ε? Yɪ ta beɛ yɪ mǎε ε. Sɛsɛnbe, tɪpuorbo, a bala na fol bu a dɔɔr na lieb gāna nɪ taa,

X bu nānyisɪ, bu a bɔgar dɛme, bu a dāburbo, bu a yosɔɔnbɔ, bu a nɪfolbɔ, ba āsɔɔ jaa kõ kpe be a Nāanmɪn nǎalõɔ pɔ ε.

XI Le le a yɪ bamɪne mɪ dõõ kaara, tɪche ka a Nāanmɪn pɛε yɪ bar, na wɔ oo yɪ ka yɪ ɪ cheche

tu a si Soro Yesu Kırıstıo yuor nı a si Nāanmın Sıe pɔ.

XII A yı bamıne 'yer naa ıka, n ba chıre bon jaa maalfɔ ε. Yele jaa ba chıre maalfɔ ε. Tıche a ba ı yele a jaa le vıele maalfɔ ε. Maa kũ soɔ ka bon jaa so ma ε.

XIII Bamıne mı ma le 'yer naa ıka, bõdiir ben be puor 'yõɔ, ka a puor mı be be a bõdiir 'yõɔ. Tıche Nāanmın na sõɔn a jaa ayi bar. Sēsēyele jūu ba le a āgān be be ε, tıche a si Soro jūu le, ka a si Soro mı be be a āgān jūu.

XIV A kpẽɔ nyāna le a Nāanmın sātın a si Soro a kūu pɔ, ka wɔ mı na sātı si a kūu pɔ.

XV Yaa bõɔ ıka a yı āgāma ın bõ'yen nı a Kırıstıo āgān ε? N pāa de a n āgān na ı bõ'yen nı a Kırıstıo āgān naa tı 'mar pɔɔ baa pɔ? N kũ ı a le ε.

XVI Yaa bõɔ ıka nıre 'lo na de a wɔ āgān tı 'mar a pɔɔ baa pɔ, ın bõ'yen nı a wɔ āgān ε? Bojūu a seɓ a Nāanmın gān pɔ ıka, “Ka ba jaa ayi ı āgān bõ'yen.”
(*A Pielfɔ Gān 2:24*)

XVII Tıche nıre 'lo na de wɔ mǎe 'mar a si Soro, 'lo nı a wɔ Sıe ın bõ'yen.

XVIII Yı tɔɔ yi a sēsēyele pɔ. Yelbier jaa nıre na ıre ma ben a wɔ āgān yõo, tıche nıre 'lo na sēne, a wɔ āgān le wɔ maala a yelbier 'yõɔnõ.

XIX Yaa bõɔ ıka a yı āgān ın a Nāanmın Sıe puorfɔ yir ε? A 'lo na be a yı 'yõɔ. A 'lo yın nyε yi a Nāanmın sē ɔ? Yaa so yı mǎe ε.

XX Nāanmın da yın so. A le jūu, yı 'yõɔnõ Nāanmın nı a yı āgāma.

VII

I Põpãanyã, a yelee ala yin seb kɔ ma, an taa vɛle na ka daba ta kul pɔɔ ɛ.

II Tiche an ɪ a sēsēyele na be be jūu, daba jaa wɔ kul a wɔ mǎe pɔɔ, ka a pɔɔ jaa mi kul a wɔ mǎe sɪɛ.

III Ka a sɪɛ ni a wɔ mǎe pɔɔ na ma lɔɔ sɔɔ, le ni wɔ ju mi le a pɔɔ ni a wɔ mǎe sɪɛ mi ma lɔɔ a sɔɔ.

IV A pɔɔ tɛɛ ba le so a wɔ mǎe āgǎn ɛ, tiche a wɔ sɪɛ le so. A le ne ni wɔ ju mi le, a daba tɛɛ mi ba so a wɔ āgǎn ɛ, tiche a wɔ pɔɔ le so.

V Yɪ taa ɪɛ wa mɔɔnɔ taa a gaa jie ɛ, ka ala ba wa ɪ yɪ man taa na yɪ kɔ taa sɔɔ Nāanmin sɔɔrfɔ jūu ɛ. Ka yin wa sɔɔ a Nāanmin baar, a yɪ le lɔɔ taa go, ka a Satan taa nye yin kɔ le wa tɔɔɔ a yɪ mǎe nyɔɔɔ bel yɪ ɛ.

VI N 'yer naa ɪka anyã tara na sɔɔ, a ba ɪ binfɔ le ɛ.

VII N naa bɔɔɔ naa fɪka a dɔɔɔ ba ta be a n kaar. Tiche nɪɛ āsɔɔ jaa tara na a le a Nāanmin na kɔ wɔ, āsɔɔ jaa bon ma tɛɛ naa a wɔ tɔ sɔɔ bon.

VIII Põpãanyã, a yin bala na ba kul taa ɛ, ni a pɔɔkɔɛ, a vɛle naa ba taa kulo taa ɛ, na ba jāne nɪtãa le ɪn jāne.

IX Tiche bala ba wa tɔɔnɔ nyɔɔɔ a ba mǎe ɛ, ba kul taa. Ala ɪ ba kul taa, a sǎn ban jē ka a volaa kɔɔ ba.

X A bala na kul taa, a nebinãa le a nyã, a ba ɪ maa le 'yer ɛ, tiche a sɪ Soro le 'yer. A pɔɔ wɔ taa ɪɛ wa bara a wɔ sɪɛ ɛ.

XI Tiche 'lo wa bar a wɔ sɪrɛ, wɔ taa lɛ kulo daba go ɛ, bu wɔ lɛb ti 'maal a wɔ sɪrɛ. Daba mi wɔ taa dire a wɔ pɔɔ bara ɛ.

XII A anyã 'lo, maa lɛ 'yerɛ, a ba ɪ a sɪ Soro lɛ ɛ. Ala ɪ a Yesu turo ɔ̃sɔɔ pɔɔ ba ɪ a Yesu turo ɛ, ti sɔɔ ɪka won jɛn wɔ naa wɔ taa ɪrɛ wa dire wɔ bara ɛ.

XIII Ala ɪ a pɔɔ mi lɛ ɪ a Yesu turo, tiche ka a wɔ sɪrɛ ba ɪ a Yesu turo ɛ, ti mi sɔɔ ɪka won jɛn wɔ naa, a pɔɔ nyɪnɛ mi wɔ taa bara a sɪrɛ ɛ.

XIV Bojũu Nãanmɪn kãan a danyɪnɛ na ba ɪ a Yesu turo ɛ, ka wɔ ɪ nɪsɔ̃ a wɔ pɔɔ na ɪ a Yesu turo jũu, ka a pɔɔ mi na ba ɪ a Yesu turo ɛ, mi ɪ nɪsɔ̃ a sɪrɛ na ɪ a Yesu turo jũu. Ka lɛ ba lɛ ɛ, a ba bibiir na ɪn bidɛbɛ, tiche a lɛ jũu ba ɪn bisɔ̃n.

XV Tiche a 'lo na ba ɪ a Yesu turo ɛ, 'lo wa chiine wɔ chiine. Fɔn ɪ a Yesu turo, ka daba lɛ, bu pɔɔ lɛ, ta nmaa wɔ sɔr ɛ. Nãanmɪn bɔɔl sɪ naa ka sɪ kpɪrɛ nɪ nyã'maar.

XVI Nɪmɪnɛ lɛ a ɪ a fɔ̃sɔ pɔɔ, ba bɔ̃ɔ ɪka fɔn tɔ̃ɔ faa a fɔ sɪrɛ ɛ? Bu a daba, faa bɔ̃ɔ ɪka fɔ mɪn tɔ̃ɔ faa a fɔ pɔɔ ɛ?

XVII ɪsɔɔ jaa wɔ mɔ̃ be a jie 'lo a sɪ Soro na bin wɔ, nɪ a lɛ a Nãanmɪn na bɔɔl wɔ. A binfɔ nyãna lɛ n bin kɔ a pupuorbiir gbulsɪ ba jaa.

XVIII Nɪrɛ nmaan yɔɔr tiche ka a Nãanmɪn wa bɔɔl wɔ bu? Wɔ taa ɪrɛ wa sɔɔlɔ a wɔ yɔɔr nmaaafɔ ɛ. Nɪrɛ mi a Nãanmɪn na bɔɔl, ba nmaa a wɔ yɔɔr bu? Wɔ taa lɛ nmaara go ɛ.

XIX Yɔɔr nmaaafɔ ɪn pɔɔɔ, ka a yɔɔr ba nmaaafɔ mi ɪ pɔɔɔ, Nãanmɪn yelbinsɪ fɔn turo lɛ ɪ yelkpɛ̃ɛ.

XX Ɔsɔɔ jaa wɔ chene a le ne won be ti a Nāanmɪn wa bɔɔl wɔ.

XXI Gbāgbaar le yi dɔɔ ɪ tiche ka a Nāanmɪn bɔɔl yi bu? Yi ta vē ka a ɪ tuo kɔ yi ε, ala ɪ yi tara na sɔr na so yi mǎε, yɪn tɔɔ ɪ a le.

XXII Bojūu ala ɪ nɪrɛ ɪn gbāgbaa tiche ka a sɪ Soro wa bɔɔl wɔ, a nɪnyɪne son wɔ mǎε a sɪ Soro jūu. Le mɪ le, nɪrɛ na so wɔ mǎε tiche ka a sɪ Soro wa bɔɔl wɔ, a nɪnyɪne mɪ ɪ naa Yesu Kɪrɪsɪto gbāgbaa.

XXIII Nāanmɪn da yɪn da tuo, yi ta ɪ nɪrɛ jaa gbāgbaa ε.

XXIV Yɛɛr, āsɔɔ jaa ben Nāanmɪn niem, āsɔɔ jaa wɔ chene a le ne won be tiche ka a Nāanmɪn wa bɔɔl wɔ.

XXV Põpāanyā a bala na ba kul taa sere ε, n ba tara ye le jaa a sɪ Soro na kɔ ma ɪka n 'yer ε, tiche n tara na 'yer ɪn na 'yer an ɪ a sɪ Soro nɪbaal jūu, n sɔɔ naa ɪka n ɪn yelmǎε sɔɔ ka yɪn sɔɔ de.

XXVI A dɪna yelwõnsɪ jūu, n tɪeraa ɪka a ɪn vɪla ka nɪrɛ jaa kpɪere wɔ yõ.

XXVII Fɔ kul pɔɔ bu? Taa ɪrɛ wa dire wɔ bara ε. Dakɔɔr le fɔ ɪ bu, pɔɔ kɔɔr le fɔ ɪ? Taa tɪere pɔɔ bu sɪrɛ kulfɔ ε.

XXVIII Tiche ala wa ɪ fɔ kul pɔɔ, faa maal yelbier ε, ka ala ɪ pɔɔsaraa mɪ kul sɪrɛ, waa maal yelbier ε. Tiche a bala na kul taa na kpɛn yelwõnsɪ pɔ ka n kõ sɔɔl yi a ye le nyāna ε.

XXIX Yɛɛr, bon ɪn 'yerɛ le ɪka, a sɔɔ ɪn jaa ŋmaa. An yi a dɪna chiine, bala na tara pɔɔɔ, ba maala fɪka baa tara pɔɔɔ ε.

XXX Bala na kõnõ, ba maala fɪka baa kõnõ ε, bala mɪ pɔɔ na pel, ba mɪ maala fɪka ba pɔɔ ba

pel ε. Ka bala m̄ na da bon, ba maala f̄ka a ba
 ι bala le so bin ε.

XXXI Bala m̄ na t̄n̄õ n̄ a wer nyã bon̄s̄, ba ta
 de ba m̄ε 'ȳõ a ala p̄o ε, boj̄ũu a wer n̄ a w̄o
 bon̄s̄ a jaa poro na chiine.

XXXII Maa b̄of̄o le ιka ȳi ta tara ye le jaa t̄ier ε.
 An ι daba baa tara p̄o ε, a s̄i Soro ye le w̄o ma
 t̄iere, le won na ι pel a s̄i Soro p̄o.

XXXIII T̄iche daba na tara p̄o a wer nyã yel̄s̄ le
 w̄o ma t̄iere, le won na ι pel a p̄o p̄o.

XXXIV Ka a w̄o t̄ier maa ḡã jib̄'yen ε. Ka a p̄o
 m̄ na ba kul s̄re ε, bu p̄osarbile ma t̄iere a s̄i
 Soro ye le. A w̄o b̄of̄o le ιka w̄o de a w̄o āḡān n̄
 a w̄o s̄re k̄o a s̄i Soro. T̄iche p̄o na tara s̄re, a
 wer nyã bon̄s̄ t̄ier le w̄o ma tara, le won na pel
 a w̄o s̄re p̄o.

XXXV Ȳi m̄ε s̄̄of̄o j̄ũu le n̄ 'yer̄e n̄ a anyãna,
 a ba ι ye le n̄ bine k̄ōo ȳi ε. N̄ b̄ōōo naa ιka
 ȳi k̄p̄iere a le na tor na ȳi tara t̄ier b̄̄'yen k̄o a
 s̄i Soro.

XXXVI Ala ι ās̄ōo jaa wa t̄ier ιka waa maal a le
 na s̄e n̄ a p̄osarbile won ηmaan a bara ε, ka a
 p̄obile m̄ j̄ẽ kor, ka a s̄e ιka ba kul taa, w̄o ι a
 le won t̄ier, a ba ι bier ε. Ba kul taa.

XXXVII T̄iche n̄re 'l̄o t̄ier na ba vavire ε, a w̄o
 t̄ier ba fire w̄o ka w̄o t̄õn̄õ a t̄ier nȳōōo na w̄o
 'yer̄ a w̄o t̄ier p̄o ιka w̄o k̄õ kul a p̄osarbile ε, a
 n̄re nyã m̄ maal a le na tor.

XXXVIII A le j̄ũu, n̄re 'l̄o na kul a p̄osarbile w̄o
 maal v̄la, t̄iche a 'l̄o na ba kul ε, 'l̄o le maal v̄la
 gar.

XXXIX P̄ōo wa kul s̄re, 'l̄o n̄ a s̄re ben taa, t̄iche
 a s̄re wa k̄pi w̄o tara na s̄or ιka w̄o kul daba 'l̄o

jaa won booro, tiche a danyune wo ɪ Yesu turo.

XL Le ɪn nye le ɪka, ala ɪ waa kul sire ε, ɪ na wo jāne, won ɪn boosōn soo. N tier ɪka n mi tara na a Nāanmɪn Siε.

VIII

I Pōpāanyā, a bomo ala ban ma lon boor ku a tibe 'yer le n booro ɪka n 'yer. Si bōon naa ɪka si jaa tara na bōofɔ, ka a bōofɔ ma wile wo māε, tiche nõfɔ ma vɛn ka si baa.

II Nire na tier ɪka wo bōon bon kōo, waa bōo bon jaa sere ε, a le won tier ɪka wo bōo naa ε.

III Tiche nire 'lo na nõ Nāanmɪn, Nāanmɪn bōon naa ninyune.

IV A bomo ala ban lon a tibe boor nõnõ 'wofɔ yele. Si bōon naa ɪka a tu ba ɪ bon jaa a ka a wer po ε, ka Nāanmɪn ba le be be go ε, ka a Nāanmɪn bō'yen nyā tee ba le ε.

V Ka ba gba boolo ηmɪnsɪ, ka saaju le, bu a ka a tēε le, sire jaa le ɪka ηmɪn yoo ben be, ni sorbo yoo.

VI Tiche sɪn sē 'lo, Nāanmɪn bō'yen, na ɪ a Sāa bō'yen, 'lo sē le a bonsɪ a jaa yi, 'lo jūu le si be be, Soro bō'yen tee na ɪ a Yesu Kirɪsɪto, a wo 'yōo le bonsɪ a jaa tu wa, ka si mi be be a wo jūu.

VII Tiche nire jaa ba le bōo a anyāna ε. Nibe bamine chene na mɪlõ ni a tibe, bala wa ooro nõn jaa, ba ma tier ɪka tu nõn le, ka a ba tier na bal a le jūu, ba ma sōo naa.

VIII Tiche bōdiir kō vē ka si gbur Nāanmɪn ε, sɪn di yele jaa ba ure si ε. Sɪn mi baa di ε, yele jaa ba ure si mi ε.

IX Yı bõõnõ sõ ka a le yın maala nı a yı mǎe sofo taa lieb kusır bǎraa kũ a bala na ba kpẽme a ba soõfo pũ ε.

X Ala wa ı nıre ǎsũũ na ba kpẽme a wũ soõfo pũ ε, wa nye naa a fũũ na tara a bõõfo nyǎna a fo tı dire a tı yır, a mı kũ 'yõũ wũ ǎkpẽũ ka wũ tı dire a ala ban lon a bõũr kũ a tıbe ε?

XI Ka a fũ yebe nyǎ a wũ soõfo na ba kpẽme ε, 'lo a Kırısıto na kpi kũ, fũ sõũ wũ naa nı a fũ bõõfo nyǎ bar.

XII Fũũ wa maal a bier nyǎ to kũ a fũ yeer, fũ 'yõũn a ba tıersı baal, Yesu Kırısıto mǎe le fo maal a bier a le ne.

XIII A le jũu, ala ı bon ın na di na vẽn ka a n yebe lo yelbier pũ, n kũ le 'wõb nõn jaa ε, na n taa wa vẽn ka wũ lo ε.

IX

I N ba so n mǎe bı? N ba ı a nıtõnǎa ǎsũũ bı? N mı ba nye a sı Soro Yesu nı nıbir bı? A ba ı yın le ı a sı Soro tõmõ ın tõ, tõnõ ε?

II Ala ı gba, n ba ı a nıtõnǎa bamıne sẽn ε, tı yın sẽn 'lo, sıre jaa n ı naa! Bojũu yın le ı a jǎne wiil sıre jaa ıka n ı naa a nıtõnǎa a sı Soro 'yõũ.

III A anyǎna le na ı a maa 'yer ın na 'yer kũ a bala na wa bere ma a nee.

IV A mõ sın tee le ba tara sũr ıka yı kũ sı bõdiir nı bõnyursı ε?

V Sın tee le ba tara sũr ıka sı ma tara a sı pũũ 'mataa yũũũ nı nıtǎa le a sı Soro yeer nı a Sıfası na ı a nıtõnsı ε?

VI Bı maa nı Banabası tee le a see ıka sı tõnõ tı yı kũ kũ sı bon jaa ε?

VII Ntibuor ɛ ba de soja ti wɔ lɛb yara wɔ mǎɛ? An ɛ ma sɛl tɛ ti ba dire a wɔ wɔmɔ ɛ? Bu an ɛ i nachĩnɛ ti maa pɛ a bɪr di ɛ?

VIII Nɪsaal kaafɔ pɔ 'yer ɛ a nyǎ ɪn 'yer bu? A Mosesɪ nɛbinǎa ba 'yer a ɛ ni wɔ ju ɛ?

IX Bojũu ntĩ ɛ a Mosesɪ nɛbinǎa dɔɔ 'yer, “Ta lũ a nadar 'lo fon 'yɔɔ a wɔ vara fɔ a chi nɛɛ pɔɔ ɛ.” *(Mosesɪ Gǎma Na Tu Anũu 25:4)* A nadai yele ɛ fɛr a Nǎanmɪn bu?

X Sɪrɛ jaa a ba i sɪn jũu ɛ wɔ 'yer a anyǎna ɛ? Ɔɔ, sɪn jũu ɛ ba sɛb a yelsɪ anyǎna, bojũu a bala na kɔɔɔ ni a bala na vara tara na tɪɛr ɪka ban nyɛn bon kɔɔ.

XI Ala i sɪ bɔr a Nǎanmɪn Sɪɛ bɔbɔɔ a yɪ sɛ, an ɪn tuo ala i yɪ mɪ kɔ sɪ naa a yɪ bɔtarɪ bu?

XII Ala i bamɪne tara na sɔr ka yɪ ma sɔsɔ ba, sɪn ba ɛ a sɛɛ ɪka sɪ nyɛ gar ba ɛ? Tɪche sɪn ba kpǎkpǎana ni a yele nyǎna ɛ. Sɪ ma bar yele jaa ka a pɔ, a sɪ taa pɔɔ a Kɪrɪsɪto 'yer nɔɔ nyǎna sɔr ɛ.

XIII Yaa bɔɔ ɪka a bala na tɔnɔ a be a Nǎanmɪn puorfɔ yɪr, a Nǎanmɪn puorfɔ yɪr pɔ ɛ ba dire ɛ? Ka a bala mɪ na i a Nǎanmɪn bɔɔrlorbo mɪ dire a bɔɔrlo bomo ala ɛ?

XIV A ɛ ni wɔ ju mɪ ɛ a sɪ Soro 'yer ɪka a bala na mɔɔɔ a wɔ 'yer nɔɔ, ba mɪ dire yire a 'yer nɔɔ mɔɔlfɔ pɔ.

XV Tɪche maa ba dɪɛl a anyǎna ɛ, n mɪ ba sɛɛɛ a anyǎna ti tara tɪɛr ɪka yɪ maal a ɛ kɔ ma ɛ. Maa kpɪn kɔ a sa naa nɪɛ na wa kaa a n yo bɔ yele nyǎna pɔɔ.

XVI Tɪche maa wa mɔɔl a 'yer nɔɔ nyǎ, n kɔ tɔɔ bɔ yuor ɛ, bojũu Nǎanmɪn ɛ 'yɔɔ ma ɪka n mɔɔl.

Yele na pɔɔ ma naa ala ɪ n ba wa muɔl a 'yer nɔɔ nyã ε.

XVII Maa muɔl a 'yer nyã pɔɔ, n tara na sãyar, ala ba ɪ pɔɔ gba le ε, Nãanmɪn na kaa ir ma 'yer le n 'yerε.

XVIII Bo le ɪ a n sãyar? Ala le a anyã ɪka, n muɔl a 'yer nɔɔ pɔɔ kɔ a nɪbe, naa taa buɔɔ tɔnɔ yin a 'yer nɔɔ nyã muɔlfo pɔ ε.

XIX N gba na so n mãε ka nɪre jaa ba so ε, tɪ n maal n mãε gbãgbaa kɔ nɪre jaa le an na ɪ ka n tɔɔ nɪyɔɔ tɔɔ wa kɔ Yesu Kɪrɪsɪto.

XX Maa wa ta a Juu nɪbe sɛ, n ma lɪeb n mãε a Juu nɪre, na tɔɔ ba nyε. A bala na be a nebinãa pɔ, n ma lɪeb a ba kaar, n gba na ba be a nebinãa pɔ ε, le ɪn na ɪ tɔɔ ba tɔɔ wa kɔ a Yesu Kɪrɪsɪto.

XXI A bala mɪ na ba be a nebinãa pɔ ε, maa wa ta a ba sɛ, n mɪ ma maal fɪka n ba be a nebinãa pɔ ε, ka n na tɔɔ ba tɔɔ wa kɔ a Yesu Kɪrɪsɪto. N gba na ba so n mãε yi a Nãanmɪn nebinãa pɔ ε, tɪche n be a Yesu Kɪrɪsɪto nebinãa pɔ.

XXII Maa wa ta a bala sɔɔfo na ba kpɛme ε, n ma lɪeb a ba kaar le ɪn na ɪ tɔɔ 'yɔɔ ba ãkpãen. N ma lɪeb bon jaa kɔ nɪre jaa, ala ɪ n tɔɔ naa ka n faa a bamɪne.

XXIII A 'yer nɔɔ nyãna jũu le n maala nɪ a anyãna, naa mɪ na tɔɔ nyε a sɔɔfo.

XXIV Yaa bɔɔ ka a bala na ma joro dɔɔnɔ taa a joa pɔ, tɪche nɪbɔ'yen tɛε le ma jo na wɔ nyε bon ε? Yɪ mɪ mɔɔ nɪbir joro a le na yɪ nyε bon.

XXV Nɪre jaa na pɔɔ a jo dɔɔtaa nyã pɔ, wɔ ma nɪyɔɔɔ naa a wɔ mãε yele a jaa pɔ sɔ. Ba ma ɪn a le na ba de a vaar ban maal nãa jupil na maa

kor ε, tiche sun ure naa na nye a nãa jupil 'lo na ba tara sɔɔfo ε.

^{XXVI} Ala le so, n ba joro fika nure na bɔn joro ε, ηmetaa kaar, n ba bɔn lɔɔɔ a n nuur ε.

^{XXVII} Kai, n ma ηmen a n āgān na n maal wo a wo lieb a n gbāgbaa, ka n taa 'yer Nāaηmɪn 'yer ka a nyɔɔ wa nye tɔnɔ tiche ka Nāaηmɪn 'yer ɪka maa ba sεε ε. N ba bɔɔɔ a le ε.

X

^I Bojũu n ba bɔɔɔ ɪka a yele nyã wo sool yi ε, n yeε. A julɔjuur dɔɔ geru pɔɔ a sɪ sãakpãmɪne ba jaa ka ba jaa tɪ kpe a man jɪε pɔ gɔɔ.

^{II} Ba jaa tun a Mosesɪ puor ka a julɔjuur geru pɔɔ ba, a ba tɪ kpe a man jɪε gɔɔ.

^{III} Ba jaa le di a Nāaηmɪn Sɪε bɔdibɔ'yen 'lɔnɔ,

^{IV} na ba nyũ a Nāaηmɪn Sɪε bɔnyũ bɔ'yen 'lɔnɔ, bojũu ba jaa nyũn yi a Nāaηmɪn Sɪε 'lɔnɔ na dɔɔ ɪ a kɔsɪr pie 'mataa chiine ba, a kɔsɪr pie 'lɔnɔ le ɪ a Yesu Kɪrɪsɪto.

^V A anyã a jaa pɔ, tɪ Nāaηmɪn puɔ ba pel ba ε, na wo nye suur kɔn ba, ka a ba kũn yēyel be a mɔgɔɔ pɔ.

^{VI} Pɔpãanyã, a yele anyãna ɪn kpãafɔ gã, ɪka sɪ taa de a sɪ tɪεr 'yɔɔ yelbier pɔ ε, nitãa le ban dɔɔ ɪ ε.

^{VII} Yɪ taa puoro tɪbe nitãa le a bamɪne na dɔɔ puor a tɪ ε, nitãa le an seɓ a Nāaηmɪn gān pɔ, "A nɪbe jēn na ba di na ba nyũ, tɪ pãa ir se bāne." (*A Yifɔ Gān 32:6*)

^{VIII} Yɪ taa v̄ε ne ka sɪ wa sēne nitãa le a bamɪne na dɔɔ s̄ε kaar ε. A ba nɪbe turo lijaata (23,000) dɔɔ lo kpi bɪbir bɔ'yen.

IX Yɪ taa vɛ̃ nɛ ka sɪ wa bɛɛrɛ a sɪ Soro kaara nɪt̃aa lɛ a bamɪnɛ na d̃ɔɔ ɪ, a wɔ vɛ̃ ka a waba d̃ɔ ba kɔ ɛ,

X na yɪ taa ṽɔ nɛɛr 'ỹɔɔ Nāanmɪn ɛ, nɪt̃aa lɛ a bamɪnɛ na d̃ɔɔ ṽɔn wɔ a nɛɛ ka wɔ vɛ̃ ka k̃ɪu malaka wa s̃ɔɔ ba jaa.

XI A yelee anyāna pɔɔ ba naa, naa ɪ kpāafɔ gā, ka ba seɓ bin ka a na ɪ kpāafɔ kɔ sɪ. Bojūu a ber baaraa gbɔrɔ sɪ naa.

XII A lɛ jūu, ala ɪ fɔ tɪɛr ɪka fɔ b̃ɔɔn ara, b̃ɔɔñ s̃ɔ, na fɔ taa lo ɛ.

XIII Bɛɛrkaa tuo jaa ba wa a yɪ s̃ɛ, ka a ba ɪ a ala mɪn ma wa a nɪrɛ jaa s̃ɛ lɛ ɛ. Nāanmɪn ɪn yelmāɛ sɔɔ, wɔ k̃ɔ sɔɔ ka a bɛɛrkaa tuo 'lo yɪn k̃ɔ t̃ɔɔ ɛ, wa nyɔɔ yɪ ɛ. Tɪche bɛɛrkaa wa nyɔɔ yɪ, won wiil yɪn a sɔr ka yɪ tu yɪ, na yɪ t̃ɔɔ ara.

XIV A lɛ jūu n taa Yesu turbo, yɪ taa ɪrɛ wa puoro tɪbe ɛ.

XV N b̃ɔɔn naa yɪn ɪ ỹɛ d̃ɛmɛ ka n 'yerɛ a nɪt̃ɔ kɔrɔ yɪ, yɪn māɛ yɪ pekaa a lɛ ɪn 'yer.

XVI A ñmele 'lo sɪn ma de puor a Nāanmɪn yāan, a Yesu k̃ɪu b̃ɔdiir s̃ɔɔ ma ṽɛn ka sɪ l̃ɔɔ p̃ɔ a Yesu Kɪrɪsɪto jāɪ. Ka a paañɔɔ 'lo sɪ mɪn ma ñma, ma ṽɛ ka sɪ l̃ɔɔ p̃ɔ a Yesu Kɪrɪsɪto āgān.

XVII Bojūu paañɔɔ b̃ɔ'yen tɛɛ lɛ, sɪn sɔɔ waa tɪ sɪ ɪn āgān b̃ɔ'yen, sɪ jaa lɛ a paañɔɔ b̃ɔ'yen 'l̃ɔñɔ ma ta.

XVIII Yɪ tɪɛr kaa a ɪsrɪl nɪbe pɔ. A ba ɪ a bala na ma di a Nāanmɪn b̃ɔɔrlo bomɔ ma p̃ɔɔn a b̃ɔɔr lofɔ jie ɛ?

XIX N pāa 'yerɛ na ɪka a bomɔ ban lon b̃ɔɔr kɔ a tɪ ɪn bon bɪ a tɪ ɪn bon?

XX Kai, tɪche a b̃ɔɔrlo bomɔ ala a tɪbe d̃ɛmɛ na ma lon a ba b̃ɔɔr, a sɪdebe lɛ ba ma lon a b̃ɔɔr

kɔ a ba ɪ Nāanmɪn lɛ ε, ala lɛ so n ba bɔɔɔ ɪka
yɪ 'matāan a sɪdɛbɛ ε.

XXI Yɪ kɔ tɔɔ lɔɔn a sɪ Soro nyūn a wɔ nmele,
tɪ lɛ lɔɔn a sɪdɛbɛ nyūn a ba nmele ε. Yɪ kɔ tɔɔ
lɔɔn a sɪ Soro a wɔ bɔ̃diir difo jie, tɪ lɛ 'mataa
lɔɔn a sɪdɛbɛ bɔ̃diir difo jie go ε.

XXII Sɪ bɔɔɔ naa ɪka a ɪrɛ a sɪ Soro nyuur bu?
Bu sɪn lɛ tara kpɛɔ gar wɔ?

XXIII Yɪ ma 'yer ɪka, saa chire yele jaa maalfɔ ε.
Tɪchɛ a ba ɪ yele a jaa lɛ vɪɛɛ maalfɔ ε. Yele jaa
ba chire ε, tɪchɛ a ba ɪ yele jaa lɛ sɔ̃nɔ̃ ε.

XXIV Nɪrɛ jaa wɔ ta bɔɔɔ a wɔ mǎɛ tɛɛ vɪla ε,
tɪchɛ wɔ mɪ ma bɔɔɔ a wɔ taaba vɪla.

XXV Nɔ̃n jaa ban daara a daa pɔ, fɔ̃ɔ wa da ɔɔɔ
ta sɔɔr ε, ka a taa ɪ fɔ̃ tɪɛr ε.

XXVI Bojūu a sɛb a Nāanmɪn gān pɔ ɪka, “A sɪ
Soro lɛ so a tɛɛ nɪ bon jaa na be a pɔ.” *(Yiel
Gān 24:1)*

XXVII Ala ɪ nɪrɛ ba ɪ Yesu turo ε, wa maal bɔ̃diir
bɔɔɔl fɔ, a fɔ bɔɔɔ a chenfɔ, fɔ̃ɔ wa chen, bon
jaa wɔn wa bin a fɔ niem, dire, ta sɔɔr ε, ka a
taa ɪ fɔ̃ tɪɛr ε.

XXVIII Tɪchɛ ala ɪ nɪrɛ wa 'yer kɔ fɔ ɪka tɪ nɔ̃n
lɛ, ta lɛ di a bɔ̃diir ala ε, a fɔ̃ɔ nɪ a nɪnyɪnɛ tɪɛr
jūu.

XXIX A nɪrɛ 'lɔ na 'yer kɔ fɔ tɪɛr lɛ n 'yerɛ, a ba
ɪ fɔ̃ tɪɛr ε. Bāa 'yɔ̃ɔ lɛ nɪbɛ na jɛ̃ kporo ma nɪ a
maa mǎɛ so fɔ?

XXX Ala ɪ n puor Nāanmɪn yāan 'yɔ̃ɔ a bɔ̃diir
ala ɪn dire, bāa 'yɔ̃ɔ lɛ nɪrɛ na lɛ kporo ma a bon
ɪn puor Nāanmɪn yāan tɪ dire?

XXXI A lɛ jūu ka yɪ nyuro na bu yɪ dire naa, bon
jaa yɪn maala, yɪ maala a jaa kɔɔ Nāanmɪn tɪɛr.

XXXII Yı taa wa maala ka ãsɔɔ jaa wa bār lo ε, ka Juu nıre le bu waa ı Juu nıre ε, bu a Nāanmın puorbo ε.

XXXIII Le gba le n mɔɔɔ naa maala pele nıre jaa pɔɔ yele a jaa pɔ. Bojũu n ba bɔɔɔ a maa mǎe vıla ε, tiche a le mı na ı vıla kɔ a nıyɔɔ ka ban tɔɔ nyε faafɔ.

XI

I Yı kaara ma na yı turo nitǎa le ın mı na kaara a Yesu Kırısıto naa turo wɔ.

II N ma kpir yın jaa a le yın chene tara a n tıer na yı turo a yele ala a jaa ın dɔɔ wiil yı.

III Põpǎanyǎ n bɔɔɔ naa ıka yı bɔɔn ıka, daba jaa ju le a Yesu Kırısıto, ka a pɔɔ jaa ju mı ı a wɔ sıre, ka a Yesu Kırısıto ju mı ı Nāanmın.

IV Daba jaa wa sɔɔɔ Nāanmın bu 'yere Nāanmın 'yer tı na wɔ pɔɔ a ju wɔ 'yɔɔn a ju vǎ.

V Ka pɔɔ jaa mı wa sɔɔɔ Nāanmın bu 'yere Nāanmın 'yer tı mı ba pɔɔ a wɔ ju mı 'yɔɔn a ju vǎ, a kaara fıka wɔ pɔn jukpǎakpol.

VI Ala ı a pɔɔ kɔ pɔɔ a ju ε, wɔ nma a ju, ala ı a mı ın vǎ pɔɔ na pɔ jukpǎakpol wɔ ma pɔɔ a ju.

VII Daba ba see ıka wɔ pɔɔ a wɔ ju ε, bojũu 'lo le nyetǎan a Nāanmın nı a wɔ tıur. Tiche ka a pɔɔ mı ı a sıre tıur.

VIII Bojũu daba baa dɔɔ yı a pɔɔ pɔ ε, tiche pɔɔ le dɔɔ yı a daba pɔ.

IX Nāanmın mı ba dɔɔ me daba pɔɔ jũu ε, tiche wɔ men pɔɔ daba jũu.

X A nĩtõnõ jũu nĩ a malakast jũu, a pɔɔ sɛɛn ɪka wɔ tara a tũɔfɔ jãɛ a wɔ ju pɔ.

XI A sɪ Soro 'yãɔ, pɔɔ ba so wɔ mãɛ ɛ, daba mĩ ba so wɔ mãɛ ɛ.

XII Bojũu daba pɔ lɛ a pɔɔ yĩ, ka pɔɔ mĩ ma dɔɔ daba. Tĩchɛ a yelɛ a jaa yĩn Nãanmĩn sɛ̃.

XIII Yĩn mãɛ yĩ pɛkaa. A sɛɛn ka pɔɔ na sɔɔɔ Nãanmĩn tĩ ba pɔɔ a ju bu?

XIV A befɔ nyãna mĩ ba wiil yĩ ɪka ala ɪ daba mĩ tur jukɔɔl, a ɪn vã kɔ wɔ ɛ?

XV Tĩchɛ ala ɪ pɔɔ lɛ wa bar a wɔ jukɔɔl ka a wooro a ba ɪ wɔ danõɔ lɛ ɛ? Bojũu Nãanmĩn lɛ kɔ wɔ a jukɔɔl ka a ɪ a wɔ bõpɔɔraa.

XVI Ala ɪ nĩrɛ wa chĩrɛ na a yelɛ anyãna, sɪn nĩ a Nãanmĩn puorbo ba lɛ tara yelɛ jaa go ɛ.

XVII A ala na tu ka ɪn wiil yĩ, tĩ n kõ tũɔ dãn yĩ ɛ, bojũu a yĩ lõɔ taa ma maal yĩn dɛɛr gar a vɪla.

XVIII A yeldõɔ nĩ nyã, n wõn ɪka yĩn ma wa lõɔ taa na puor, yĩ ma ooro nĩ taa, ka n sɔɔ de ɪka, a lɛ ben be sɪrɛ jaa.

XIX A sɛɛ naa ka tɛɛ taa na be a yĩ pɔ, ka a wiil buor sɔɔ na sɔɔ Nãanmĩn.

XX Yĩn ma wa lõɔ taa, a ba ɪ a Yesu kũu bõdiir lɛ yĩ ma dire ɛ.

XXI Bojũu yĩn ma wa dire, ãsɔɔ jaa ma bõn dire na yĩ maa gu taa ɛ. Ka a bamĩnɛ ma wa jɛn kõ, tĩchɛ ka a bamĩnɛ mĩ ma nyũ buu.

XXII A mõ yaa tara yie yĩn na ma di tĩ nyũ a be ɛ? Bu yĩ kaara naa a Nãanmĩn puorbo pɔɔɔ na yĩ 'yõɔnõ a bala na ba tara bon jaa vã? N 'yer bo kɔ yĩ? A mõ n dãn yĩ nĩ a yelɛ nyã ɔ? N kõ ɪ lɛ ɛ!

XXIII Bojũu a wiilfo 'lo un nyɛ yi a sɪ Soro sɛ̃, le mɪ le un wiil yi. A tãsoo 'lõnõ jaa ban na gar yõo a sɪ Soro Yesu, wɔ den a paanõo, tɪ puor Nãanmɪn yãan.

XXIV Wɔn wa puor Nãanmɪn yãan baar, wɔ nɔmaan a paanõo tɪ 'yer, “Nyã le ɪ a n ãgãn na wɔ kɔ yi, yi ma maala a nɪtõnõ tiere nɪ ma.”

XXV A le nɪ wɔ ju le ban wa di baar, wɔ den a nɔmel nyuraa na wɔ 'yerɛ, “A dãa na be a nɔmele nyãna pɔ le ɪ a n jãt a Nãanmɪn na de bin a netɪr paalaa, yi ma maala a nɪtõnõ yɪn ma wa nyuro na yi tiere nɪ ma.”

XXVI Sõo jaa yɪn ma wa sooro a paanõo nyãna, na yi nyuro nɪ a nɔmele nyãna, yi mɔolo 'yerɛ a sɪ Soro kũu 'yer tɪ tãn a wɔ waa daar.

XXVII A le jũu, nɪre nyã na sooro a paanõo nyã, na wɔ nyuro nɪ a nɔmele nyã nɪ ba bãma, wɔ maal yelbier nɪ a sɪ Soro ãgãn nɪ a wɔ jãt.

XXVIII Nɪre jaa wɔ ma beer a wɔ mãe kaa tɪ pãa 'wɔb a paanõo nyã, na wɔ nyũn a nɔmele nyã.

XXIX Bojũu nɪre jaa na sooro na wɔ nyuro tɪ ba bõon ɪka a sɪ Soro ãgãn le ɛ, wɔ 'wɔb nyũn 'yer toorfo 'yõo a wɔ mãe.

XXX Ala le so ka a yi yoo bal na yi biere, ka a yi yoo jie mɪ kpire.

XXXI Ala ɪ sɪ toor a sɪ mãe 'yer, a sɪ Soro kõ le toor a sɪ 'yer go ɛ.

XXXII A sɪ Soro wa toor a sɪ 'yer, toor le wɔ toɔ sɪ, na wɔ taa wa lõo sõon sɪ nɪ a bala na ba puoro ɛ.

XXXIII A le jũu, n taa Yesu turbo, yɪn ma wa lõonõ taa ɪka yi di, yi ma gu taa.

XXXIV Ala ı kǫ kuro na āsuo, wo ma di be a wo yir, ka a yin wa lǫo taa dire, a ta wa ı Nāanmın 'yer toorfō kō yı ε. Maa wa tǫo tı, ın man yı naa a ala na che.

XII

I Pǫpāanyā, n yeer, n ba buoro ıka a Nāanmın Sıe kofosi yele a sool yı ε.

II Yı bǫon naa a le daar yin dǫo ı a tıbe dēme, a tıbe anyāna na ba tara nyevor ε, too yin 'yǫo belfō pō.

III A le jūu, n 'yere na kuro yı ıka, nıre jaa ba be na wa 'yere nı Nāanmın Sıe na wo 'yer ıka Yesu le wo poro 'yǫonǫ ε, nıre jaa mı kǫ tǫo 'yer ıka, Yesu le ı a sı Soro ka a Nāanmın Sıe ba be a wo 'yǫo ε.

IV A kofosi teen taa, tıche a jaa yin a Nāanmın Sıe sē.

V Tǫtǫnsı mı teen taa, tıche a jaa tǫnǫ na kuro a sı Soro.

VI Tǫtǫnsı tǫfo mı teen taa, tıche a Nāanmın bǫ'yen nyā le tǫnǫ a jaa a nıbe 'yǫo.

VII Pǫpāanyā a Nāanmın den a wo Sıe kō āsuo jaa a won tǫo de sǫon a wo taaba.

VIII İsuo a Sıe bǫ'yen nyāna le ma kō wo a yē 'yer, na wo mı kō āsuo yē bǫofō, a Sıe bǫ'yen 'lǫnǫ le kuro a jaa.

IX A Sıe bǫ'yen nyā le ma kō āsuo soofō, na wo mı kō āsuo kpēo, a wo sāana nı baalsı.

X Na wo kō āsuo kpēo, a wo mı tǫnǫ nı ne'maa tǫmǫ, na wo kō āsuo a wo tǫo 'yere a Nāanmın 'yer, na wo mı kō āsuo jǫmǫ a wo bǫo a 'lo na ı a Nāanmın Sıe nı a 'lo na ba ı ε, na wo mı kō āsuo

a wo ma tōo dāgɪl a 'yersɪ, na wo chene kɔ ʔsɔɔ mɪ ka wo ma tōo lɛb a 'yer dāgɪlsɪ anyāna.

XI A anyāna a jaa ɪ naa a Nāaŋmɪn Sɪe bō'yen tōmō lɛ, a wo de kɔ ʔsɔɔ jaa a lɛ won bɔɔɔ.

XII A āgān ɪn bō'yen, bōyɔɔ na sɔɔ mar mar, a bōmarsɪ anyā na sɔɔ waa, tɪ āgān bō'yen tɛɛ lɛ wo ɪ. Lɛ lɛ a mɪ kaara a Kɪrɪsɪto 'yōɔ.

XIII Bojūu sɪ jaa son a Nāaŋmɪn kōɔ, nɪ a wo Sɪe bō'yen 'yōɔ a āgān bō'yen pɔ, ka Juu nɪɛ lɛ fɔ ɪ bɪ, faa ɪ Juu nɪɛ ɛ. Ka gbāgbaa lɛ fɔ ɪ bɪ, sumɪne lɛ fɔ ɪ, Nāaŋmɪn den a wo Sɪe bō'yen nyā kɔ sɪ jaa.

XIV Pōpāanyā a ba ɪ jibō'yen lɛ a āgān tara ɛ, tɪche jiyɔɔ lɛ wo tara.

XV Ala ɪ gber wa 'yer naa ɪka, n ba ɪ nūu ɛ, a lɛ jūu n ba pɔɔ a āgān pɔ ɛ. A lɛ kō tōɔ vɛ a waa ɪ a āgān jie ʔsɔɔ ɛ.

XVI Ka ala ɪ toor mɪ 'yer naa, n ba ɪ nɪbir ɛ, a lɛ jūu n ba pɔɔ a āgān pɔ ɛ. A lɛ kō tōɔ vɛ a waa ɪ a āgān jie ʔsɔɔ ɛ.

XVII Ala ɪ a āgān wo jaa ɪn nɪbir, ŋmɪne lɛ won taa ma ɪ wō 'yer? Ka ala ɪ a āgān wo jaa mɪ ɪn toor, ŋmɪne won ɪ mɪ wa wō nyūu.

XVIII Tɪche Nāaŋmɪn lɛ choo taa a jidēdēme anyāna ʔsɔɔ jaa a āgān pɔ, a lɛ won bɔɔɔ ba.

XIX Ala ɪ a jaa ɪn bō'yen, nyɪne lɛ a āgān mɪn taa be?

XX Jiyɔɔ lɛ be a āgān pɔ, tɪche a wo ɪ āgān bō'yen.

XXI Ala lɛ so ka a nɪbir kō tōɔ 'yer kɔ a nūu, n ba bɔɔɔ fɔ ɛ. A ju mɪ kō tōɔ 'yer kɔ gber, n ba bɔɔɔ fɔ ɛ.

XXII Yı kaa, a āgān jiiir ala na ba kpēme ε, ala le sɪ ma mōɔ nɪbir kaara.

XXIII A jiiir ala sɪn ma tɪer ɪka a ba tara 'yōɔfɔ ε, ala le sɪ ma bōɔ kaara. Ka a jiiir ala mɪ na ba be yōo yi fɔ ε, ala le sɪ ma bōɔ chɔɔr.

XXIV Ka a ala mɪ na be a yōo yifo, sɪ maa chɔɔr a ala ε. Tɪche Nāanmɪn le de a jiiir anyāna 'mataa a āgān pɔ, na wɔ de 'yōɔfɔ kɔ a jiiir amɪne na ba dōɔ tara ε.

XXV Ka a le na vĕ a dēdēme ɪfɔ kō le be a āgān pɔ ε, tɪche ka a jaa ma sōnō taa.

XXVI Ala ɪ a āgān jie āsɔɔ wa bɪere naa, a āgān jiiir a jaa mɪ ma bɪere naa. Ala ɪ a āgān jie āsɔɔ jaa mɪ wa nyen 'yōɔfɔ, a āgān wɔ jaa mɪ ma chɪle naa.

XXVII Pōpāanyā yɪn le lōɔ taa ɪ a Yesu Kırısto āgān, ka yɪ āsɔɔ jaa ɪ a jie āsɔɔ.

XXVIII A pupuorbiir banyāna pɔ le a Nāanmɪn de nie ir a nɪtōnsɪ, na wɔ le tu ir a wɔ 'ye'yerbe, na wɔ le tu ir a wɔ wiwiilbe, na wɔ le ir a bala mɪn na tōnō a ne'maa tōmō, na wɔ ir a bala mɪn na sāana baalsɪ, na wɔ ir bamɪne ka ba sōnō nɪbe, na wɔ le ir bamɪne na kaara a tōmō, nɪ a bala mɪ na bōɔ a kɔkɔε dāgɪlfɔ.

XXIX A mō ba jaa le ɪ a nɪtōnsɪ bu? Bu ba jaa le ɪ a Nāanmɪn 'ye'yerbe ɔ? Ba jaa le ɪ a wiwiilbe ɔ? Ba jaa le ma tōɔ tō a ne'maa tōmō bu?

XXX Ba jaa le wɔ kɔ a baal sāafɔ bu? Ba jaa le ma tōɔ dāgɪl a ba kɔkɔε ɔ? Bu ba jaa le ma tōɔ a kɔkɔr dāgɪlaa lɪeb ɔ?

XXXI Tɪche yɪ mōɔ nɪbir bɔ a kɔfɔsɪ 'lo na gar a jaa. Pōpāanyā, ɪn wiil yɪn a sɔr 'lo na gar a jaa.

XIII

I Ala ı n ma t̃oo 'yer a nibe koko borsı a jaa, naa t̃oo 'yer a malakası k̃ok̃oe, t̃iche naa ba tara ñõf̃o ε, ın kaara naa fıka kur ban ηmiere a w̃o p̃oõo g̃õm̃õ.

II Ala ı n tara naa a Nāañm̃ın 'yer 'yerf̃o k̃of̃o, naa b̃õo a yels̃õl̃sı a jaa, naa b̃õo ỹẽ jaa bor̃o, ka ala ı n mı tara na s̃õf̃o naa ma 'yer t̃õn ka a ır, t̃iche naa ba tara ñõf̃o ε, n ın b̃õp̃õo.

III Ala ı n den a n b̃õtarsı a jaa p̃õ ñõn d̃eme, naa s̃oo ıka ba de a n āgān 'ỹõo b̃ũu 'ıraa p̃o, t̃iche naa ba tara ñõf̃o ε, n ba tara t̃õñõ ε.

IV Ñõf̃o ma tara na k̃ānyir, ñõf̃o ma maala na vıla, waa j̃iele ñıre bon ε, waa b̃oõo yuor ε, waa 'm̃oõo w̃o m̃āe ε.

V Ñõf̃o ba tara netuo ε, waa b̃oõo w̃o ỹõ t̃ee bomo ε, w̃o maa nye suur f̃oo ε, waa 'ỹõõñõ ñıre p̃õom ε.

VI Ñõf̃o ba ñõ yelbier jie ε, t̃iche w̃o ma ñõn yelm̃āe jie.

VII Ñõf̃o ma gun taa le s̃õo jaa, w̃o ma s̃õon yele a jaa, waa baala ε, ñõf̃o ma s̃õon ka a w̃õ w̃o.

VIII Ñõf̃o maa ı faa ε, Nāañm̃ın 'yer 'yerf̃o na wa ηmaa naa, ka a k̃oko d̃āgılsı 'yerf̃o mı wa t̃ee, ka a b̃õof̃o mı wa po chen.

IX Boj̃ũu a b̃õof̃o k̃uf̃o ın ηmaa, ka a Nāañm̃ın 'yer 'yerf̃o mı ı ηmaa,

X t̃iche a b̃õm̃āe wa wa, a b̃õg̃āagiel na bor̃o naa.

XI A le daar ın ı a bibile, bibi'yer le n ma 'yere, naa tara a bibiỹẽ naa ma t̃ıere a bibit̃ıer. T̃iche ın wa ı nıkp̃ẽe baar, n lob a bibiyele a jaa bar.

XII P̃õp̃āanyã 'lo, ch̃āana p̃o le sı kaara jaa t̃ũfuru, t̃iche s̃ın wa tuor taa nı gbie. P̃õp̃āanyã

'lo ηmaa le n bõo, tiche un pãa wa bõo won baar nitãa le wo mun bõo ma.

XIII Põpãanyã a yelɪ ata anyãna le ba tɛere ε, soofu, tiertofu jie ni nõfu. Tiche a anyãna a jaa po, nõfu le gar a jaa.

XIV

I Yɪ turo a nõfu sor, na yɪ mõo nibir buoro a Nãanmɪn Siε kofusi, na yɪ kaa ir a Nãanmɪn 'yer 'yerfu kofu, 'lo le ι.

II Bojũu nɪre 'lo na bõo a kɔkɔr dāgɪlaa 'yerfu nɪre ba le wo 'yere ni ε, tiche Nãanmɪn le wo ma 'yere ni. Yelmãε nɪre jaa maa bõo a le won 'yere ε, Nãanmɪn Siε le wo ma de 'yere ni a yelsoolsɪ.

III Tiche nɪre 'lo jaa na 'yere a Nãanmɪn 'yer, nibe le wo ma 'yere koro ka ban kpẽme, na wo 'yõo ba ākpãen na wo 'maala ba.

IV Nɪre 'lo jaa na ma 'yere a kɔkɔr dāgɪlaa sõnõ naa a wo mãε tɛε, tiche nɪre 'lo na 'yere Nãanmɪn 'yer mɪ sõnõ naa a Nãanmɪn puorbo a ba baa.

V Maa bofu le ιka a yɪ jaa yɪ ma tõo 'yere a kɔkɔr dāgɪlaa nyã, tiche le un buoro yoo le ιka yɪ jaa yɪ 'yere a Nãanmɪn 'yer. 'Lo na 'yere a Nãanmɪn 'yer, gar a 'lo na 'yere a kɔkɔr dāgɪlaa, ala ι nɪre āsoo ba be be na tõo lɛɓ na wo wiil a par ku a Nãanmɪn puorbo ka a sõo ba ε.

VI Põpãanyã, n yɛε, ala ι n ben wa a yɪ sɛ, wa dāgɪl a kɔkɔr baa tõnõ le yun nyɛ? Ka yelwiilaa kõo ba le n waan ε, bu bõofu kõo 'yer, bu Nãanmɪn 'yer, bu kpãafu 'yer kõo le ε?

VII De man a bõnmiersɪ kõn, ka wele le bu kõrõjom le, ηmune le nɪre na ure wa bõo a sokpa

nyune won ηmiere bu pεεle ala ι a ba tara nekpεε ni kεkεbile ε?

VIII Ala ι baa wa pεel wεraa a jεεr 'yōō ε, ηmiene le nire na ure wa bōō ιka jεεr lo na ba chōōr chen?

IX Le le yin mi, a yi jālbir ba wa tōō 'yere a 'yεrbie ala na tor ε, an le na tōō bōō a le yin 'yere par? 'Yer vor le yin 'yere.

X Baal jaa ba be be ε, kεkε bursi le ba 'yere ka a wer pō, tiche āsōō jaa ba be be na ba tara par ε.

XI Ala ι nire wa 'yere ni ma naa a wō 'yer ka n ba wō naa ε, n ιn sāan a wō sē ka wō mi ι sāan a n sē.

XII Le le a yin mi, yi ben mōō nibir bōōrō a Nāanmin siε kofosi, yi mō na yi nye a kofosi ala na sōō a Nāanmin puorbo ka ba baa.

XIII A yele nyāna jūu, nire 'lo na ma tōō 'yer a kεkεr dāgīlaa nyā wō suor Nāanmin a wō sōō wō, a wō tōō lεb wiil a le won ma 'yer.

XIV Ala ι n dāgīlaa a kεkεr suor ni Nāanmin, a n siε mi suor naa tiche a n tier a wō ι pōrō.

XV N pāa ι ηmiene? Maa ni a n siε na lōōn suor a Nāanmin naa le 'matāan a n tier mi suor. Maa ni a n siε na 'mataa yiel a Nāanmin yiel naa mi le 'matāan a n tier yiel.

XVI Ala ι Nāanmin le yi dāna ni a yi siε, ka a jēgumo mi wa lōōn yi na waa wōnō a le yin 'yere ε, ηmiene won ure wa 'yer ιka, a ι a le, yin dāna Nāanmin, won ba bōō a par a le yin 'yere ε?

XVII A yi Nāanmin dānfo na vīele na jaa kper, tiche a ba sōō a yi tō sōō 'lo ε.

XVIII N puor Nāanmɪn yāan an ɪ n ma tōon 'yer a kəkɔr dāgɪlaa nyā gar yɪ jaa.

XIX Tɪche maa wa kpe a Nāanmɪn puorbo pɔ, n ma 'yer 'yerbie anūu ban na tōo bōo a par gar ɪn na 'yer 'yerbie turo pie (10,000) ban kō bōo a par ε.

XX N yɛɛr, yɪ tɛɛ a bibitɛr bar. Ala ɪ yɛlbier maalfɔ lɛ, yɪ ɪ bipɪlɛ, tɪche ka a yɪ yē pɔ 'lo nōo bɪ nɪbɛɛ.

XXI A sɛb a Nāanmɪn gān pɔ ɪka, “ɪn den kəkɔr sāan naa tu a sāanba nɛɛ pɔ 'yer 'yer kɔ a nɪbɛ banyāna, tɪche ba gba kō chele a lɛ ɪn 'yerɛ ε.” (*Isaiya 28:11-12*) Lɛ lɛ a Nāanmɪn 'yer.

XXII Ala lɛ so, a kəkɔr dāgɪlaa 'yerfɔ ba ɪ jānɛ kɔ a Yesu turbo ε, tɪche a ɪn jānɛ kɔ a bala na ba ɪ a Yesu turbo. A Nāanmɪn 'yer 'yerfɔ, a bala na ɪ a Yesu turbo mɪ lɛ so, a ba ɪ a bala na ba ɪ a Yesu turbo ε.

XXIII Ala ɪ a pupuorbiir wa lōon taa ka ba jaa dāgɪl a kəkɔɛ, na ba 'yerɛ, ka a jēgumo āsɔɔ be a yɪ pɔ bɪ nɪbɛ na ba ɪ a Yesu turbo ε, wa kpe nyɛ a lɛ yɪn 'yerɛ, ba kō 'yer ɪka yɪ gele naa ε?

XXIV Tɪche ala ɪ nɪrɛ āsɔɔ na ba ɪ a Yesu turo ε, bɪ nɪrɛ kōo mɪ na ba bōo a par ε, 'lo wa kpe nyɛ ka a ɪ yɪ jaa 'yerɛ naa a Nāanmɪn 'yer a wɔ wō naa bōon won ɪ yɛlbe-ɪrɛ, a ala won wō na tɔɔr a wɔ 'yer ka wɔ lɛɛb a wɔ tɪɛr.

XXV Won chiir a wɔ pɔɔ a ba niem tɪ lo kpa tēe puor Nāanmɪn, tɪ 'yer ɪka yɛlmāɛ jaa Nāanmɪn ben a yɪ sē.

XXVI N pāa lɛ 'yer bo, n yɛɛr? Yɪn ma wa lōo taa, āsɔɔ jaa ma tara naa yiel na yiel, ka a āsɔɔ mɪ tara kpāafɔ 'yerbir na 'yer, ka a āsɔɔ mɪ tara

yelwiilaa na yi Nāanmɪn sē na won 'yer, ka a āsɔɔ tara a kɔkɔr dāgɪlaa na 'yer ka āsɔɔ mɪ tɔɔ lɪɛb wiil a par. Yɪ maala a anyāna a jaa ka a sɔɔ yɪ a yɪ kpēmɛ a Nāanmɪn puorfɔ pɔ.

XXVII Ala ɪ nɪrɛ na wa 'yerɛ naa a kɔkɔr dāgɪlaa, ba ɪ ayi bu ata, ba ta gar ata ɛ, na ba 'yerɛ tɪ chɛrɛ kɔrɔ taa. Ka nɪrɛ āsɔɔ mɪ be be ma tɔɔ lɪɛb wiil a par.

XXVIII Ala ɪ nɪrɛ āsɔɔ ba be be na tɔɔ lɪɛb na wɔ wiil a par ɛ, a nɪnyɪnɛ wɔ ɪ jaa gbul a puorfɔ jie, tɪ bɔlɔ kɔrɔ wɔ mǎɛ nɪ Nāanmɪn.

XXIX Nāanmɪn 'yɛ'yɛrɛ ba ɪ ayi bu ata na ba 'yerɛ, tɪchɛ ka a bala na chɛ jɔrɔ kaara a lɛ ban 'yerɛ.

XXX Ka ala wa ɪ Nāanmɪn ir yeke wiil a bala na jānɛ, a 'lɔ na de nie 'yerɛ wɔ mɪ pɔɔ a wɔ nɛɛ.

XXXI Yɪn 'yerɛ tɪ chɛrɛ kɔrɔ taa an kpāa yɪ naa tɪ 'yɔɔ yɪ ākpāɛn.

XXXII Nɪrɛ 'lɔ na 'yerɛ a Nāanmɪn 'yer wɔ nyɔɔrɔ wɔ mǎɛ.

XXXIII Bojūu Nāanmɪn ba ɪ nyɔ nyɔɔfɔ Nāanmɪn ɛ, a wɔ bɔl sɪ a sɪn kpɪɛrɛ nɪ nyā'maar nɪtāa lɛ an kaara a pupuorbɪir gbulsɪ ba jaa jie.

XXXIV Pɔbɔ ba ma ɪ jaa gbulo a puorfɔ jie, baa tara sɔr na haa nɛɛ ɛ, tɪchɛ ba siir ba mǎɛ nɪtāa lɛ a Mosesɪ nɛbināa na 'yer.

XXXV Ala ɪ ba bɔrɔ naa ɪka ba sɔr yeke kɔɔ kaa, ba kul a yir tɪ sɔr a ba mǎɛ sɪrɛ kaa. Bojūu a ɪn vǎ pɔɔ na 'yer 'yer a puorfɔ jie.

XXXVI Yɪn sē lɛ a Nāanmɪn 'yer de nie yi bu? Bu yɪn tɛɛ lɛ ɪ a nɪɛ a 'yer na de nie ta?

XXXVII Ala ı nıre tıer ıka wɔ ın a Nāanmın 'yer 'yere bı tara a Nāanmın Sıe kofosi, v̄ẽ ka a nınyıne b̄oɔn ıka a anyāna ın seb ı naa le a sı Soro na bı.

XXXVIII Ala ı nıre ba wa sɔɔ anyāna ε, yı mı ta sɔɔ wɔ ε.

XXXIX A le j̄uu, n yeer, yı m̄oɔ nıbir nı a Nāanmın 'yer 'yerfɔ, tı na yı taa tɔrɔ a 'yer dāgılaa 'yerfɔ bara ε.

XL Tıche yı ma maala ye le jaa na s̄eε naa ı ne ne ne sɔr jaa pɔ.

XV

I P̄õp̄ãanyā, n yeer, n b̄oɔrɔ naa ıka n le jeɔ yı a 'yer n̄oɔ ın d̄oɔ m̄oɔl kɔ yı a yı sɔɔ de na yı be ara a pɔ.

II A 'yer n̄oɔ nyāna ın m̄oɔl faa yı naa ala ı yı chene na ara a pɔ, ka le ba le ε, a yı sɔɔfɔ ın pɔrɔ.

III Boj̄uu a 'yer ın d̄oɔ nye le n mı de nie man kɔ yı ıka, a Yesu Kırısıtɔ kpın a sı yelbier j̄uu, nıtāa le a Nāanmın gān na d̄oɔ 'yer,

IV ka ba ũu wɔ, a wɔ le ir a k̄uu pɔ, a ber ata daar nıtāa le a Nāanmın gān na d̄oɔ 'yer.

V Wɔ v̄ẽ naa ka Pıta nye wɔ, na wɔ le v̄ẽ ka a nıt̄õnsı pie nı ayı mı nye wɔ.

VI A anyā puor, wɔ v̄ẽn ka a yeer na gar k̄oɔr anũ (500) mı 'mataa nye wɔ, bamıne na sɔɔ kpi, tıche a ba yɔɔ jie le chene.

VII Wɔ v̄ẽn ka a Jemesı nye wɔ, na wɔ le v̄ẽ ka a nıt̄õnsı ba jaa nye wɔ,

VIII ka a baaraa jaa ka maa mı na kaara fıka nıre ban d̄oɔ kpalka ka wɔ ir a wɔ m̄ãe wiil ma.

IX Bojũu maa le ı a nitõnsı ba jaa pɔ bõbile naa ba seen ıka ba gba bool ma a nitõnãa ε, bojũu n gen a Nãanmın puorbo.

X Tıche a Nãanmın wãefɔ won wãε ma le so ka n ı a nitõnãa a dına. Ka a Nãanmın wãefɔ ba ı pɔɔ ε. Yelmãε jaa n tõn gar a nitõnsı ba jaa, tı a ba ı maa mãε le tõ ε, tıche a Nãanmın wãefɔ 'lo won de wãen ma le.

XI Ka maa le bu bala le, a 'yer le anyã sın mool, ka anyãna le yı mı soɔ de.

XII Tıche ala ı yı wõn a mool ıka a Yesu Kırısıto ir naa a kũu pɔ, ηmıne le a yı bamıne 'yere ıka kũu pɔ irfɔ ba be be ε?

XIII Ala ı a kũu pɔ irfɔ ba be be ε, ka a Yesu Kırısıto mı gba ba ir a kũu pɔ ε.

XIV Ka ala ı a Yesu Kırısıto ba ir a kũu pɔ ε, a sı mool ın pɔɔ, ka a yı soɔfɔ mı ı pɔɔ.

XV A sı pãa ηmara jırsı 'yõonõ Nãanmın, bojũu sı dın dãasıε ıka Nãanmın sãın a Yesu Kırısıto a kũu pɔ. Tıche waa sãı wɔ ε, ala ı yelmãε jaa kũusı ba ire ε.

XVI Bojũu ala ı a kũu pɔ irfɔ ba be be ε, ka le a Yesu Kırısıto mı gba ba ir a kũu pɔ ε.

XVII Ka ala ı a Yesu Kırısıto ba ir a kũu pɔ ε, a yı soɔfɔ ın pɔɔ, na yı chene be a yı yelbebe pɔ.

XVIII Ka a bala mı na pãa soɔ de a Yesu Kırısıto tı kpi, mı wε.

XIX Ala ı a dına tee tier le sı tara a Yesu Kırısıto 'yõo, nıbaal nıbe le sı ı, na sı gar a nıbe ba jaa.

XX Tıche Nãanmın sãın a Yesu Kırısıto a kũu pɔ yelmãε jaa, ı a bir dõo, ka a wiil ıka a bala na kpi mı na ir a kũu pɔ.

XXI Bojũu kũu tun nĩbõ'yen 'yõõ wa, ka a kũu pɔ irfɔ mĩ tu a nĩbõ'yen 'yõõ mĩ wa.

XXII Adama jũu, nĩɛ jaa na kpi naa, le mĩ le a Yesu Kĩristo jũu, nĩɛ jaa na ir tara nyevɔr.

XXIII Tĩche ãsɔɔ jaa nĩ wɔ irfɔ daar le, Yesu Kĩristo le ɪ a bir dõɔ, 'lɔ pãa wa lĩeb waara, ka bala jaa na sɔɔ de wɔ mĩ ir.

XXIV Ka a baaraa pãa wa, a wɔ de a yelee a jaa 'yõõ a Sãa Nãaŋmĩn nũu pɔ, an ɪ wɔ tõɔn a tõɔfɔ dẽme, nĩ a kpãen dẽme ba jaa.

XXV Bojũu a Yesu Kĩristo le a sɛɛ ɪka wɔ di a nãa lẽɛɛ ka a Nãaŋmĩn wa de a wɔ dõdẽme ba jaa bin a wɔ gbɛɛ pĩlem.

XXVI A dõ baaraa won na sõɔ le ɪ a kũu.

XXVII Bojũu a seb a Nãaŋmĩn gãn pɔ ɪka, “Nãaŋmĩn den a yelee a jaa bin a Yesu Kĩristo gbɛɛ pĩlem.” (*Yiel Gãn 8:6*) Won ben 'yer ɪka, a yelee a jaa, a Nãaŋmĩn na de a yelee a jaa bin a Yesu Kĩristo gbɛɛ pĩlem ba pɔɔ ɛ.

XXVIII Nãaŋmĩn wa ɪ a nĩtõ baar, a 'lɔ na de a yelee a jaa bin a wɔ gbɛɛ pĩlem, a Bie mãe mĩ na siir wɔ mãe kɔ wɔ, ka Nãaŋmĩn pãa so a jaa.

XXIX Nĩyɔɔ ba sɔɔ ɪka a bala na kpi na le ir tara nyevɔr go ɛ, tĩche bamĩne sɔɔ naa na ba ma so Nãaŋmĩn kõɔ kɔ ba.

XXX Ka a sũn mĩ, bãa 'yõõ le a dɔɔye ma pɔɔ sũ sõɔ jaa?

XXXI Yɛɛr, bĩbir jaa le n ma tuoro kũu, jũrfɔ kpɛ ma naa a yĩ jũu. A nyevɔr sũn tara a sũ Soro Yesu Kĩristo 'yõõ le vɛ ka n 'yere a nĩtõnõ.

XXXII Ala ɪ n jeb naa a modõ bier a ka Efesus nĩsaal jũu, bo tõnõ le n nyɛ? Ala ɪ a kũu kõ le ir

ε, nūtāa le a nibe na ma 'yerε. “Yi vĕ ka sɪ di ti nyũ, bojũu bio sɪn kpi naa.” *(Isaiya 22:13)*

XXXIII Yi ta vĕ ka nibe bel yi ε. Fõs lõon nigãlsɪ ba ma sõon a fɔ tɪer vɪla bar.

XXXIV Yi lieb de a yi yĕ, na yi tɛɛ bier ɪfɔ bar, bojũu a yi bamɪne ba bõo a Nãanmɪn ε, ka n 'yer a nɪtõ ka vã kpe ba.

XXXV Tɪche nɪre āsɔo na sɔor naa, “Nɪmɪne le a kũu na ɪre wa ir? ʔgãn buor le ban le iru?”

XXXVI Nyε dābol ka. A ala yɪn ma bɔr a ba ɪ a ma bulaa tɪ a bõkora a põo ε.

XXXVII Yɪn wa bɔr, a ba ɪ a vaar le yi bɔr ε, tɪche a bõbir tɛɛ le yi ma bɔr. Ka chi le bu bon bir le.

XXXVIII Tɪche Nãanmɪn le ma ku a āsɔo jaa āgãn 'lo jaa won bɔorɔ. Bõbir āsɔo jaa nɪ wɔ vaar le.

XXXIX ʔgãn nõnõ a jaa baa ɪ bõ'yen ε. Nɪre āgãn nõn tɛɛ naa nɪ dõn āgãn nõn, ka a lubil nõn be wɔ yõ, ka a jãme nõn mɪ be a yõ.

XL Saaju āgãma mɪ ben be, ka a tĕe āgãma mɪ be be. A saaju āgãma vɪel ben a yõ, ka a tĕe āgãma vɪel mɪ be a yõ.

XLI A mõtõo vɪla ben wɔ yõ, ka a ηmɛraa vɪla mɪ be wɔ yõ, ka a ηmɛrbir āsɔo vɪla mɪ tɛɛ a ηmɛrbir āsɔo.

XLII Le le an be a kũn wa ir a kũu pɔ. A āgãn 'lo ban ũu ɪn bõsõo naa, tɪche 'lo wa ir a kũu pɔ, waa le põonõ go ε.

XLIII Bala wa ũu a kũu wɔ ma ɪn bõdɛɛr ba le tara kpĕo ε, tɪche Nãanmɪn wa ir wɔ a kũu pɔ, won vɪelɛ naa na wɔ tara kpĕo.

XLIV A tĕe āgãn nyã le ba ũun wɔ, 'lo wa ir a kũu pɔ, a sɪε āgãn le won tara. Nɪtãa le a tĕe āgãn na be be, le mɪ le a sɪε āgãn mɪ be be.

XLV Ntãa le an seb a Nãanmın gãn pɔ, “Adama a Nãanmın na dɔɔ de nie me ın bõnıbir.” (A *Pielfo Gãn 2:7*) A Adama bıeraa sɔɔ le ı a sıe.

XLVI A sıe sɔɔ ba le de nie e, tıche a ãgãn sɔɔ le, ala puor ka a sıe sɔɔ pãa wa.

XLVII A nıdɔɔ yin ka a tãe pɔ, Nãanmın na men a tã-uul, tıche a nıbıeraa 'lo yin saaju.

XLVIII Bala na yi ka a tãe pɔ, kaara na fıka, a 'lo ban men a tã-uul, ka bala mı na yi a saaju mı kaara na, fıka a 'lo na yi a saaju.

XLIX A le ne nı wɔ ju sın ben nyetãan a nıre nyã a Nãanmın na men a tã-uul, le mı le sın su a ãgãn 'lo nyetãan a 'lo na yi a saaju kaar.

L N yeer, n bɔɔɔ naa ıka n 'yer chã kɔ yı ıka, a ãgãn nı a jãı kɔ tɔɔ kpe be a Nãanmın nãalɔɔ pɔ e. Bu ka a bõsɔɔ naa pɔɔ a 'lo na ba sɔɔnɔ pɔ e.

LI Yı chele ka n 'yer 'yer sɔɔlaa kɔɔ kɔ yı. Sı jaa baa na kpi e, tıche sı jaa le na lıeb,

LII fıka a nıbir na ma wa va a pere kaar, ka a iil baaraa wa pɛel. Bojũu a iil wa pɛel a bala na kpi na ir naa, ba kɔ le kpi go e, ka a sın bala na ba kpi sere e, mı lıeb.

LIII Ka a ãgãma anyã na sɔɔnɔ, ka a lıeb de a ãgãma ala na ba sɔɔnɔ su, ka a 'lo na kpire kɔ le kpi go e.

LIV A bõsɔɔ naa wa de a 'lo na ba sɔɔnɔ e, su, ka a 'lo na kpire kɔ le kpi go e, ka a le na seb a Nãanmın gãma pɔ ı yelmãe, “Kũu a fɔ tɔɔfɔ baar naa.” (Isaiya 25:8)

LV “Kũu, nyıne le a fɔ tɔɔfɔ be? Kũu, nyıne le a fɔ fılılı 'lɔnɔ na ma kɔ be?” (Hosea 13:14)

LVI A kũu filhli 'lõnõ na ma kũ un a yelbier maalfõ, ka a yelbier maalfõ mĩ nye a wõ kpẽõ yi a Mosesi nebinãa põ.

LVII Tiche Nãanmĩn son puor fõ, won kũ sũ tõõfõ tu a le a sũ Soro Yesu Kĩrisĩto na maal.

LVIII A le jũu, n yeer, yi ara chãchã, yi taa vẽ ka a bon jaa wa dam yi ε. Yi mõõ nĩbir nĩ a sũ Soro tõmõ, yi bõõ ƙa a ala yĩn tõnõ kũrõ a sũ Soro, kũ wa ƙ pũrõ ε.

XVI

I Põpãanyã n bũrõ naa ƙa n 'yer a chierfõ yĩn bũrõ ƙa yĩ chier sũõn a Nãanmĩn nĩbe. Yi mĩ maal a le un man kũ a Galatiya paal pupuorbiir gbulsĩ ƙa ba maal.

II A Pẽnfo divie bio daar jaa, a bĩbir 'lo na de nie ãsõõ jaa wõ ma ir a libie jã a le won ma nye na yĩ bine, ka maa wa tĩ a ta le ƙ chierfõ go ε.

III Maa wa tõõ ta n de a gãma kũ a nĩbe bala yĩn mãe na ir naa tõn nĩ a libie ala yĩn chier ka ba chiin a Jerusalem.

IV Ka ala wa ƙ fĩka a maa mãe seen mĩ na chen go, ba kũ biel ma.

V Maa wa chen tĩ yi a Masedonĩya baar, un wan a yĩ sẽ, bojũu be le un tu.

VI Amĩne sẽ un jẽn a yĩ sẽ kor bãlãa, bũ ka n jãne a be ka a uon wa baar, ka yĩ sũõ ma ka n chiine a n chenfõ jie.

VII N ba bũrõ ƙa n tõõ tĩ nye yĩ a le ne a põpãanyã tĩ po ε, n tier naa ƙa n jẽ a yĩ sẽ kor ala ƙ a sũ Soro sõõ naa.

VIII Tiche un jẽn a Efesus tẽe põ tĩ tãn a Pentikosĩ bĩbir.

IX Bojũu sɔr yuon kɔ ma ka ɪn tõɔ tõ tõmõ, tiche ka a nɪyɔɔ mɪ kpere ma.

X Ala ɪ a Timoti wa tɪ naa, yɪ kaa ka ye le jaa taa kɔrɔ wɔ dābāe ε, bojũu a sɪ Soro tõmõ le wɔ tõnõ a n kaar.

XI Yɪ taa vĕ ka a āsɔɔ jaa wa kaa wɔ pɔrɔ ε. Yɪ bar wɔ sɔr nɪ nyā'maar ka wɔ le lɛb wa a n sĕ. Maa nɪ a yeer jaa chele wɔ naa.

XII A sɪ yebe Apolosi, n sɔɔr wɔn gbɛɛ a ŋmɪnɛ jaa ɪka wɔ tɪ a yɪ sĕ 'matāan a yeer bamɪnɛ. Tiche waa sɔɔ a be tɪfɔ a pōpāanyā sere ε, 'lɔ wa nyɛ sɔr wɔn tɪ naa.

XIII Yɪ 'yõɔnõ jõmõ, na yɪ ara chāchā a yɪ sɔɔfɔ pɔ, na yɪ ɪ nɪbe na tara nyāa na yɪ kpĕmɛ.

XIV Na yɪ ma maala ye le jaa nɪ nõfɔ.

XV Yɪ bõɔn naa a Sɪtefanasi nɪ a wɔ yir dĕme, bala le dõɔn a puorfɔ be a Akaya paal pɔ, na ba mõɔ nɪbir tõnõ nɪ a Nāanmɪn nɪbe. N sɔɔrɔ yɪ naa yeer ɪka,

XVI yɪ siir yɪ māe kɔ a nɪbe banyāna taaba nɪ nɪre jaa na pɔɔ ba bala, a ba kaar.

XVII Nõɔ kpɛ ma naa ɪn wa nyɛ a Sɪtefanasi nɪ Fortunatus nɪ a Akaikus na wa ta a n sĕ, bojũu bala le sõɔ ma yɪn ba be ka ε.

XVIII Bojũu bala le 'maa ma āgān nɪtāa le ban mɪn 'maa a yɪ āgān, a nɪbe banyāna seen pĕefɔ.

XIX A pupuorbiir gbulsɪ ba jaa na be a Asɪya paal pɔ puor yɪ naa. Akuila nɪ a Pɪrɪsɪla mɪ den a sɪ Soro yuor puor yɪ, nɪ a pupuorbiir bala na ma lõɔ a ba yir, mɪ puoro yɪ naa.

XX A yeer ba jaa na be a ka mɪ puor yɪ naa. Yɪ mɪ puor puor taa nɪ pɔpɛl.

XXI Maa Pɔɔl māe nũu le n seɔb a puorfɔ nyāna.

XXII Ala ı ãsɔɔ jaa baa nã a sı Soro ε, pɔ'yɔɔfɔ
ben a wɔ sã. Pa sı Soro, wa.

XXIII A sı Soro Yesu wãefɔ a be a yı sã.

XXIV A n nãfɔ wɔ be a yın bala jaa na be a Yesu
Kırsıto 'yɔɔ. A ı a lε.

**A Nãanmun Nɛtur Oaalaa Gãn, Burfoor
Birifor, Southern: A Nãanmun Nɛtur Oaalaa Gãn,
Burfoor New Testament**

copyright © 2006 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Birifor, Southern

Contributor: Aramaic Bible Translation, Inc.

All rights reserved.

2020-11-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source
files dated 29 Jan 2022

97b1f1fe-19fd-52d9-9481-ad2a6ade2772